

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring
Gent V.Z.W.

36e jaargang nr. 3

mei-juni 2006

INHOUD

- Robert Smet: 138
De Cellebroeders in Gent.
- Louis Stroobants:
Inventaire Archéologique: De Gevangenis.
- Pierre Kluyskens:
Frans De Potter.
- Erik De Keukeleire:
Zelden "Goe Were" aan het Zuid.
- T. Poffyn:
Goan wirke in da schuun Gent.
- Bert Vervaeet:
Archief van Sint-Baafs en bisdom Gent tot eind 1801 ontsloten.
- Richard Verlinden:
Als Gentenaars zingen.
- W.L. Braekman:
De ramp op het Heirnisplein in september 1891.
- Hugo Collumbien:
Gentse Memoredagen: 8-9-10-11 Augustus.
- Bibliografie.
- Lezers schrijven ons.
- Jan Cleppe:
Gênsche Prâot.

DE CELLEBROEDERS IN GENT

1. over de cellebroeders in het algemeen

Het doel van de cellebroeders (of cellebroers) was en is nog steeds de verzorging van zwaar zieken, krankzinnigen en pestlijders en het fungeren als liefdadige begrafenisondernemers. Ze kunnen bogen op zeven eeuwen geschiedenis.

Ze zijn gemakkelijk herkenbaar aan hun kledij (fig. 1).

Boven een zwart kleed dragen ze een grauwe losse pij met kap, waarmede ze

fig. 1

gemakkelijk hun dagelijks werk kunnen verrichten. En dit in overeenstemming met de regel die hen een “seculiere” kleding voorschrijft.

Cellebroeders waren steeds zeer gekend bij het gewone volk, die hun ook andere namen toekende zoals, lollaards, mattemans en (in Duitsland) begarden.

Toen Europa in de 14de eeuw overspoeld werd door de pest (de zwarte dood)

waren de cellebroeders werkzaam in steden van Duitsland en van de lage landen. Belangrijke centra waren toen Antwerpen, Aken en Keulen. In Gent vestigden zij zich in 1313, in Antwerpen in 1342, in Brussel in 1368. Te Brussel hadden ze een klooster in de huidige Cellebroersstraat, niet ver van het Zuidstation.

De cellenbroeders zijn niet op een bepaald ogenblik door de godsvruchtige pionier gesticht, maar zijn gegroeid uit gemeenschappen van vrome leken. Toen de pest over heel Europa woedde organiseerden de broeders zich beter en gingen samenleven in huizen met cellen. Elke broeder had zijn eigen cel. Mogelijks gaf dat aanleiding tot de naam “cellebroeders”. Maar verder onder nr. 4 wordt een andere mogelijke verklaring van die naam gegeven. Op het eind van de 15de eeuw duikt de naam Alexianen op, toen ze als patroonheilige de heilige Alexius hadden gekozen.

Er ontstond ook een vrouwelijke tak: de cellezusters, zwarte zusters of Alexianinnen. Gent heeft die zusters gekend tot omstreeks 1500. De huidige Zwarte Zusterstraat herinnert daar aan.

De stadsbesturen hadden bewondering voor hun schone werk dat de Alexianen en Alexianinnen verrichtten en, als de pestplaag wat geluwd was, wat het hun wens dat ze dit gratis werk zouden voortzetten.

Maar gelijktijdig ondervonden ze, broeders en zusters, moeilijkheden met de Inquisitie die hier haar kop opstak.

Barbaarse inquisiteurs beschouwden spiritualen en cellebroeders als ketters. In 1374 vroegen deze laatste daarom bescherming aan paus Gregorius XI. Deze beloofde aan alle bisschoppen opdracht te zullen geven de cellebroeders van hun bisdom speciaal in bescherming te nemen.

In 1458 werden de cellebroeders door paus Pius II erkend, voortaan drie geloften moeten afleggen en de regel van Sint-Agustinus volgen. In 1460 werden deze verplichtingen door de bisschop van Doornik opgelegd aan de cellebroeders van Gent, Brugge en Oudenaarde.

In 1472 vaardigde paus Sixtus VI een bul uit die de cellebroeders speciale voorrechten verleende. En in 1507 verwierven ze van paus Julius II het recht om een religieuze orde te stichten met een eigen regel: de Congregatio Fratrum Alexianorum Cellitarum (CFAC).

Die congregatie kreeg een zegel dat in drie velden verdeeld is (fig. 2). De bovenste helft toont op een rode achtergrond een pelikaan, die zijn jongen voedt met bloed uit zijn eigen hart, symbool van zelfverterende opoffering. Het veld onderaan links vertoont twee spaden die wijzen op het begraven van doden. Het veld onderaan rechts toont een vliegende raaf op een zilveren achtergrond, die het voeden van noodlijdenden symboliseert. Achter het schild verheft zich een kruis, symbool van onze verlossing. Tenslotte is er een

fig. 2

witte band met de leuze St-Paulus “Caritas Christi urget nos”, de liefde van Christus dwingt ons.

Van 1579 tot 1584 waren de cellebroeders het slachtoffer van de beeldstormers die hen uit hun klooster verdreven. En in ons land werd hun orde in 1789 opgeheven ingevolge de Franse revolutie.

Maar telkenmale konden ze zich herpakken. Heden ten dage hebben ze nog tehuizen en klinieken in Boechout, Tienen, Grimbergen en Henri-Chapelle.

En voor wat het buitenland betreft bezitten ze heden kloosters, instellingen en ziekenhuizen in Duistland (Aken, Keulen, Bonn, Munster, Kraiburg, Neuss, Berlijn, Siegburg), in Engeland en Schotland (Londen, Manchester, Liverpool), in Ierland (Dublin, Limerick, Cobh-Cork, Warrenpoint), in de Verenigde Staten (Chicago, Elk Grove Village, Sint-Louis, Elizabeth, Signal

Mountain, San José, Milwaukee), in Mexico (Guaymas), in Nigeria (Minna, in Ghana (Wiaga) en in de Filippijnen (Davao).

2. De Celrebroeders in Gent

Reeds vanaf de 10de eeuw gingen de stadskernen hun grenzen versterken om het binnendringen van vijandelijke legers te beletten. Die versterkingen bestonden vooralsnog uit natuurlijke en gegraven waterlopen en opgeworpen aarde wallen. Doorlopende aarden wallen werden op enkele plaatsen onderbroken en aldaar vervangen door zware natuursteenblokken opgetrokken poorten.

Marcus van Vaernewijck vertelt dat in de 10de eeuw een leger van Engelsen, Schotten en Fransen Gent belegerden maar de stad niet konden innemen. De koning van Engeland zwoer dat hij zich niet zou terugtrekken vooraleer hij met eigen hand koren op de markt van Gent zou hebben gezaaid. Om zijn gezicht de redden en zijn eed gestand te doen, mocht hij van de Gentenaars niet binnen door een stadspoort, want dat zou de overgave van de stad betekend hebben. Maar hij mocht wel gans alleen door een gat kruipen dat in de vestingmuur was gemaakt. Legende of niet? Was er toen reeds een echte

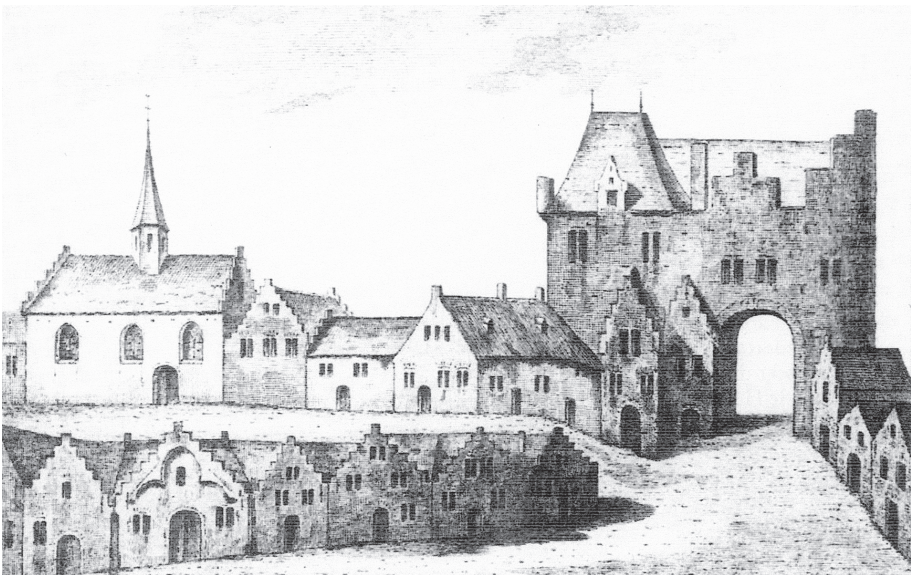

fig. 3

muur? Dit alles zou evenwel verklaren waarom de huidige Ingelandstraat gedurende vele jaren Engelandgat genaamd was.

In feite ontstonden pas in de 13de eeuw vestingen in de vorm van zware muren, voorzien van torens en van poorten. Het Gentse castrum, d.i. het grafelijke domein tussen de twee Leie-armen, had aan de westzijde een van de eerste dergelijke vestingen, de Sint-Michielsvesting.

Die vesting lag tussen de Bestormpoort (aan de huidige Bestormstraat) en de Torenpoort nabij de huidige Poel (in sommige archieven spreekt men van Torhoutpoort) en liep parallel met een vaart, de Houtlei. Fig. 3 geeft een beeld van de Torenpoort, van de eerste kapel van de cellobroeders, terwijl de huizenrij op het voorplan verloopt volgens het tracé van de huidige Sint-Michielsstraat.

De cellobroeders van Gent kregen in 1313 van de stadschepenen een vaste woonplaats aangewezen: ze mochten hun intrek nemen in vier bastions en een paar torens van de Sint-Michielsvesting (zie plan van fig. 4).

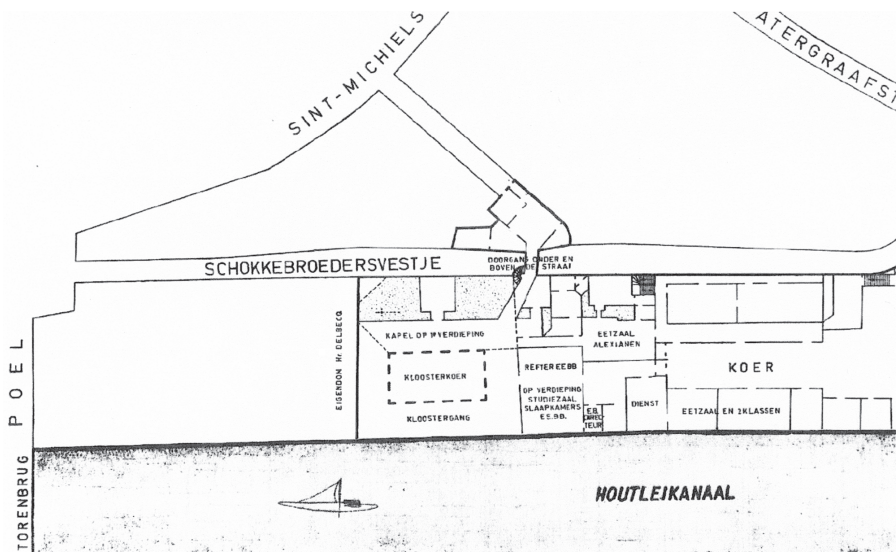

fig. 4

Men sprak van dan af van “de grauwe broederkins up de veste”. Die hooggelegen site werd bereikt langs een helling die in 1684 door vier trappen werd vervangen.

Het opbaren en begraven van doden geschiedde aanvankelijk kosteloos, maar werd geleidelijk door de stadschepenen bezoldigd en in perioden van grote

sterfte was dit voor de cellebroeders winstgevend. Doch dat schiep concurrentie. De broeders beklaagden zich daarover bij de overheid en in 1663 verkregen ze door een arrest van de Raad van Vlaanderen het privilegie om doden te begraven.

Andere specifieke opdrachten waren de thuisverzorging van pestlijders en andere ziekten t.g.v. epidemiën en rampen zoals branden en de opvang van zwakzinnigen. In noodgevallen gingen de Gentse cellebroeders ook hulp bie-

fig. 5

den in andere steden zoals in Axel (1545) en in Roeselare (1596).

In 1681 bouwden zij een nieuwe kapel op de plaats waar zich de eerste bevond, ditmaal een pronkstukje van 17de eeuwse barok. En men voorzag haar van een sierlijk torentje (fig. 5).

Het ging de Gentse cellebroeders verder goed tot aan de Franse Revolutie. Zoals reeds hoger vermeld werden ze toen door de Franse Republikeinen verjaagd en hun orde opgeheven. In Gent kwamen ze niet meer terug.

3. De Houtlei

Aan de buitenzijde van de Sint-Michielsvesting liep een omstreeks het jaar 1100 gegraven smalle vaart: de Houtlei. Deze begon op de plaats waar Lieve en Leie samenvloeien achter de vismijn. Hij volgde ongeveer het tracé van de huidige Drabstraat, over de Poel, langs de huidige Oude Houtlei, de Iepenstraat en de Pekelharingstraat, en mondde tussen de Recolettenlei en de Lindenlei terug in de Leie uit. Tot in de 17de eeuw werd hij gebruikt om

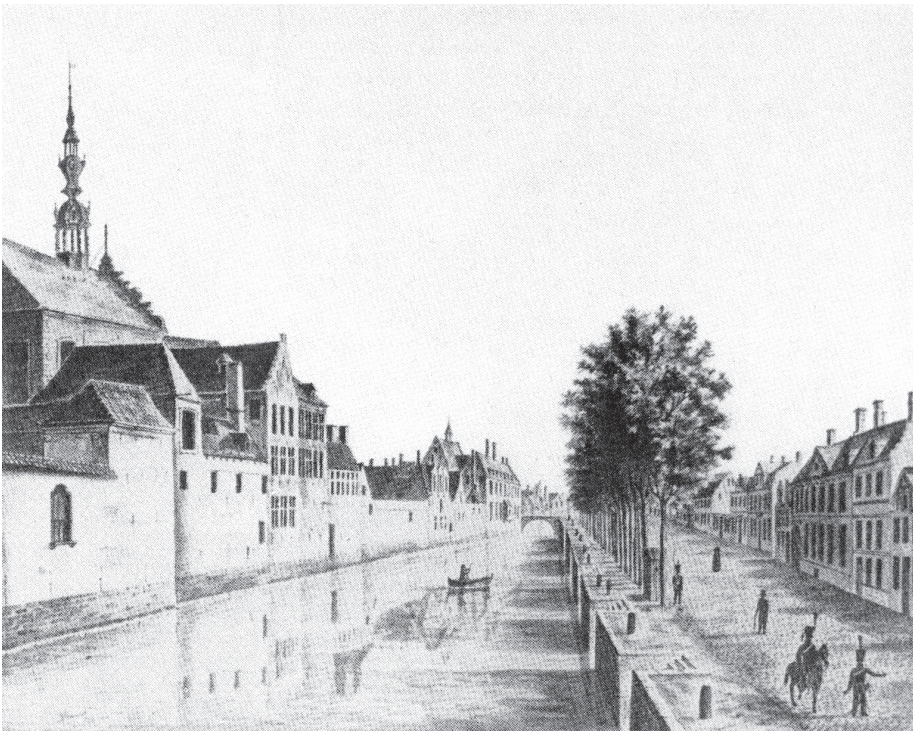

fig. 6

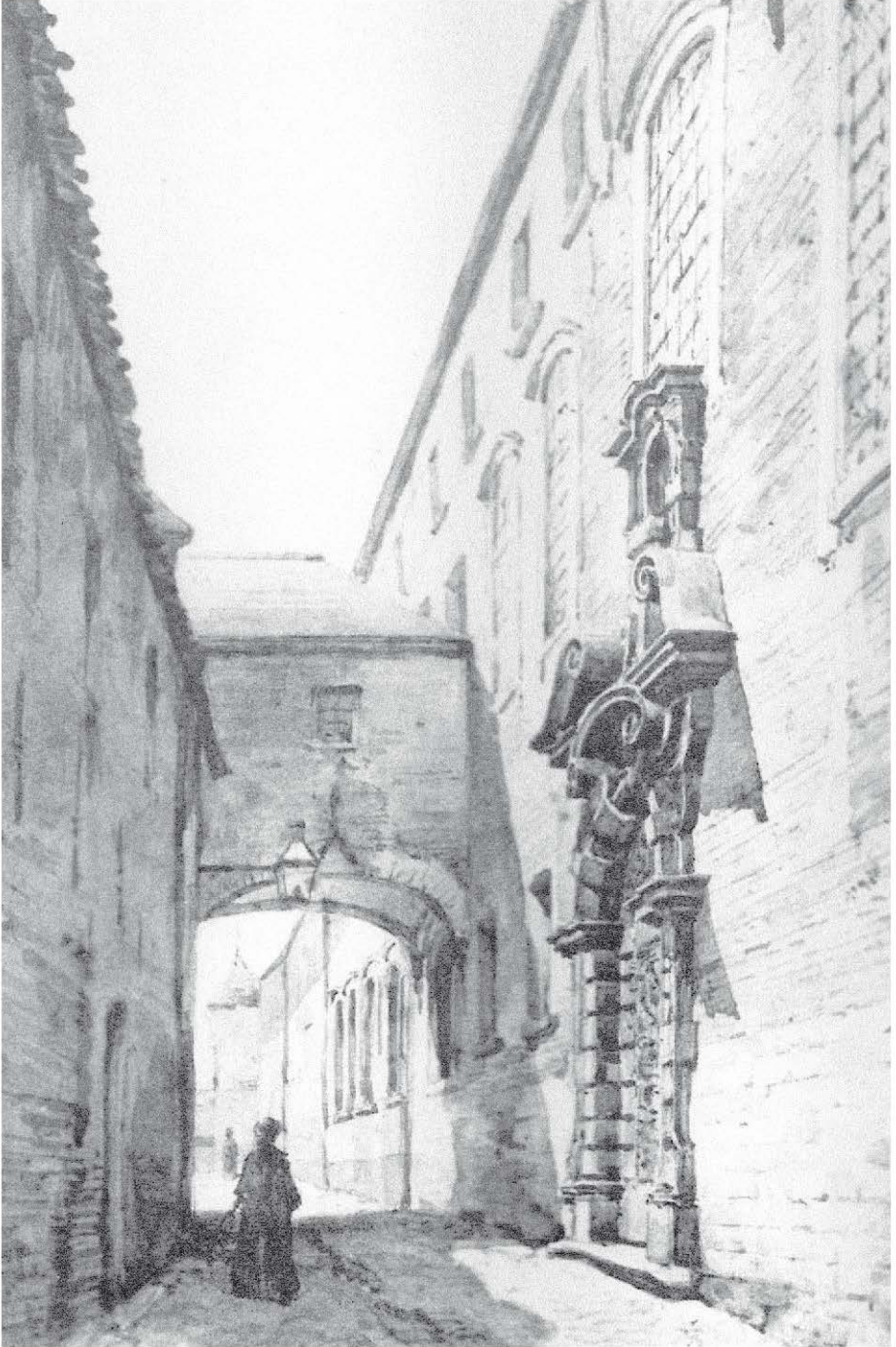

fig. 7

brand- en timmerhout aan te voeren, vandaar zijn naam (fig. 6).

De gracht slibde voortdurend dicht en moest aanhoudend uitgebaggerd worden. In 1816 diende stadsarchitect Pisson een plan in om de gracht volledig te dempen en te vervangen door een laan met bomen. Het duurde evenwel tot in 1899 eer de gracht gedempt werd.

4. Het schokkerbroedersvestje

Het cellebroedersklooster, aan één kant begrensd door en een smal donker straatje, Schokkebroedersvestje genaamd. Het liep van het Watergraafstraat naar de Sint-Michielsstraat (fig. 4 en fig. 7).

In dat straatje bevond zich een stadsmuurtoren, die als “celle” (Latijn cela = bewaarplaats), de plaats waar men de doden tijdelijk opbaarde. Gaf dit soms aanleiding tot de naam “celle-broeders”?

Het barokpoortje dat toegang gaf tot de “celle” dateert van 1676. Het werd later verplaatst naar de ingang van het Sint-Amandusinstituut in de Sint-Michielsstraat. Het beeld van de heilige Alexis werd toen vervangen door dat van de heilige Amandus (fig. 8).

Langs dat poortje kon men via een in de toren uitgeholde smalle trap de bovenverdieping en de kapel bereiken.

Midden het straatje bevond zich een dubbel gewelf. Dat diende voor het dragen van een gemetselde gang die doorgang verschafte naar de Sint-Michielsstraat.

Langs de overkant in het straatje stonden piepkleine sombere huisjes. Bepaalde categorieën mensen die er neerstreken vonden dat juist geschikt. Volgens het Gents Woordenboek van Lodewijk Lievevrouw-Coopman gaf men in Gent de naam “schrokkebroeder” aan iemand die op de zwier gaat, en in dat straatje vond hij daartoe gelegenheid.

In 1903 werd het schilderachtig vestje gesloopt en gedeeltelijk ingelijfd bij het Sint-Amandusinstituut.

6. De Watergraafstraat

Dit is een smal en bochtig straatje tussen het Ingelandgat en de Sint-Michielsstraat (zie plan fig. 4). Eén zijde wordt thans volledig in beslag genomen door het Sint-Amandusinstituut.

Aan de andere zijde bevonden zich kleine begijnhofachtige huisjes en er hing

fig. 8

Op het mooie toegangspoortje, voorbeeld van sierlijke barokstijl, staat het jaar 1676. Het beeld van de H. Alexis sierde de nis boven de deur; nu staat er een beeldje van de H. Amandus.

een stemmig Mariakapelletje ingewijd in 1914 (fig. 9). Oorspronkelijk bevond het zich in een nis aan de ingang van het klooster in het Schokkebroeders-

fig. 9

vestje. In 1935 werd het naar zijn huidige plaats overgebracht. In 1359 kocht een zekere Ode Machiet een groot huis met tuin op de hoek van

de Watergraafstraat en de Sint-Michielsstraat. Hij was watergraaf, t.t.z. een ambtenaar die moest zorgen voor de bescherming van de zwanen, eenden en ganzen op de Gentse waters en omwallingen. Die riviervogels waren immers eigendom van de graaf. Voormeld huis werd begin 18de eeuw gesloopt.

7. Hoe het verder met het Alexianenklooster verliep

Na de Franse Revolutie heeft het klooster dertig jaar dienst gedaan als militaire gevangenis. Daarna werd het eigendom van de Godshuizen van Gent, die eer geesteszieken van de stad onderbrachten. In 1816 deed de stad een beroep op de Broeders van Liefde om de geesteszieken te verzorgen. Deze bleven er tot in 1858 en verhuisden toen naar een meer aangepast tehuis voor geesteszieken in het zuiden van Gent: het Guislaingesticht.

Gedurende vijf jaar bleef het oude klooster onbewoond.

Uiteindelijk waren de Gentse Godshuizen tevreden het tegen geringe prijs te kunnen verkopen aan de Heer Pierre de Raveschoot.

Vanaf 1858 koesterden de ultramontaanse Gentse bisschop Mgr. Delebecque en de Graaf Joseph de Hemptinne, algemeen voorzitter van de Sint-Vincentiusverenigingen het plan om naast kosteloze lagere scholen voor arbeidskinderen ook een betalende middelbare school voor de Genste Franstalige burgerskinderen op te richten, teneinde een tegenwicht te vormen tegen hetgeen de liberalen terzake deden. In 1862 deden de beide genoemden daarvoor een beroep op de Broeders van de Christelijke Scholen.

De heer Pierre de Ravenschoot schonk hen het oud klooster en Jozef de Hemptinne schonk financiële steun. Het oud klooster werd nu ingericht tot een middelbare school: het Sint-Amandus instituut. In 1863 werd het door de bisschop ingewijd en kon zijn deuren openen. Het begon met 44 leerlingen.

Robert Smet

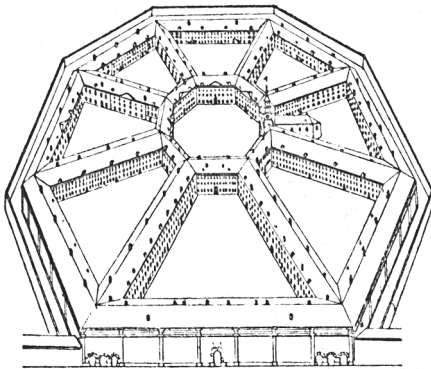
Geraadpleegde bronnen

- Archief van het Sint-Amandusinstituut, Gent.
- Archief van de stad Gent.
- "Een eeuw Sint-Amandusinstituut 1863-1963", Jubileumalbum. Drukkerij-uitgeverij Vyncke, Gent, 1963.
- "125 jaar Sint-Amandusinstituut 1863-1988". Drukkerij-uitgeverij Lannoo, Tielt, 1988.
- "Eerste steenlegging van het nieuw complex in de St-Michielsstraat van het Sint-Amandusinstituut op 12 februari 1976". Brochure gedrukt in de O.L.V. Kunstdrukschool, Gent, 1976.

- Karel Haerens: 1. "Oude straatnamen van Gent", 1982.
2. "Gentse merkwaardigheden", 1988.
- Guido Collin & Dirk Smet: "Gentse O.L.V.-Kapelletjes".
Uitgave van de vzw "Gent aan Maria", 1988.
- Jean Paul De Cloet: "De Gentse straten, wegen en verbindingen tussen 1780 en 1840". Uitgave van de Geschiedkundige Heruitgeverij, Gent 2002.
- Robert Gils: "De versterkingen van de Wellingtonbarrière in Oost-Vlaanderen. Over de versterkingen in Gent, Dendermonde en Oudernaarde". Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen. Drukkerij New Goff, Mariakerke, 2005.
- Margery Frisbie en de Alexianen: "Het verhaal van de Broeders Alexianen". Editions Sadifa Media, Kehl, West-Duitsland 1984.

INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE

Op 12 november 1899 stelde Louis Stroobant in de rubriek "Burgerlijke gebouwen - Coupure, nr. 229 - XVIIIe eeuw" in het Frans een fiche op over **DE GEVANGENIS**

Deze penitentiare instelling geniet van een universele faam omdat zij erkend wordt als de wieg van de penitentiare wetenschap.

Ze wordt gevormd door een groot octogonaal gebouw met een oppervlakte van 4,349 hectaren, met acht trapezoidale binnenplaatsen waarvan de kleine basis de acht zijden vormen van een centrale octogonale koer.

Deze gevangenis die op verschillende tijdstippen meer dan 1200 gedetineerden bevatte werd opge-

richt bij patentbrieven van Maria-Theresia van 27 januari 1772.

Zij is het werk van de burggraaf Vilain XIV, hoogbaljuw van Gent, die in februari 1771 door de Straten van Vlaanderen belast werd met de voorstelling

van een voorontwerp voor de beteugeling van de landloperij.

De plannen zijn van de architect Malfaison met de medewerking van Vilain XIV en de jezuïtenpater Kukman.

De eerste drie kwartieren werden gebouwd van 1771 tot 1773. De opening vond plaats in mei 1775.

Het is slechts in 1824 dat besloten werd de gebouwen af te werken, wat voltrokken werd in 1827.

Twee lapidaire inscripties gevat in de muur van de gevel herinneren aan de oprichting en de afwerking onder het Oostenrijks en/Hollands regime. Zij komen voor in de **Description de la Maison de force à Gand**, door C.A. Le Normant. (1828)

In tegenstelling met wat door de meeste auteurs aangenomen wordt, hebben wij ontdekt dat Vilain XIV niet van top tot teen het strafsysteem gecreëerd heeft dat toegepast werd in de gevangenis. Hij heeft slechts op een bredere basis gereorganiseerd wat bestond in het oud **Rasphuys** of **Tuchthuys**, in 1617 gevestigd in het Geeraard Duivelsteen. Vanaf deze datum waren er de meeste elementen van de moderne penitentiare systemen in voege: gemeenschappelijke arbeid, dracht van een gevangenskleding, vorming van een spaarpotje voor bij de vrijlating van de opgeslotenen, enz.

De benaming **Rasphuys** bleef lang bewaard voor deze gevangenis. Ze komt voort van het soort werk dat de opgeslotenen moesten doen en dat voornamelijk bestond in het raspen van Indisch hout, van Campêche en Brazilië voor de verfindustrie.

Cf. Archives de la ville de Gand: reeks 533 bis; Tuchthuys 69, 74 en 75.; gevangnissen, 117. - **Archives de l'Etat à Gand:** Vieux Bourg n° 933 e.v. - Vilain XIII, **Mémoire sur les moyens de corriger les malfaiteurs**, en de herdruk gedaan in 1841 door de zorgen van Ch. Hipp. Vilain XIII. - C.A. Le Normant, **Description de la Maison de force** (Gent, 1828) - Voisin, **Guide de Gand**. - Ch. Lucas, **Du système pénitentiaire en Europe et aux Etats Unis** (Parijs 1830), vol. II. - L. Stroobant, **Le Rasphuys de Gand et la répression de la mendicité en Flandre du XVIe au XVIIIe siècle**. - Bovenstaand vignet is ontleend aan de **Traité d'architecture** van Mr. L. Cloquet (t. IV, fig. 364); het cliché werd ons vriendelijk uitgeleend door de uitgever, Mr. Ch. Béranger, te Parijs.

FRANS DE POTTER

Onderstaande artikeltje werd meer dan 50 jaar geleden geschreven door Pierre Kluyskens.

De vijftigste verjaardag van het afsterven van Frans De Potter is onopgemerkt voorbijgegaan en nochtans ware het een gepaste gelegenheid geweest om eindelijk eens een meer dan verdiende hulde te brengen aan zijn nagedachtenis. Het stadsbestuur heeft echter die verjaardag geïgnoreerd zoals vijftig jaar geleden, het Gents stadsmagistraat het ook niet eens nodig achtte zich op de begraafing van de grote schrijver en historicus te laten vertegenwoordigen.

Politiek is nu eenmaal politiek en omdat Frans De Potter de opinies niet deelde van de partij welke heer en meester was op het Stadhuis, is zijn naam verwaarloosd geworden, zijn werk genegeerd en mocht hij nooit, zelfs na zijn dood niet, de officiële consecratie van zijn talent ontvangen.

Weinigen nochtans hebben zo innig hun geboortestad lief gehad als De Potter, weinigen hebben haar zo uitnemende diensten bewezen.

Wie belang stelt in de geschiedenis van Gent, wie iets meer wil afweten van het stadverleden, moet in zijn bibliotheek een paar standaardwerken bezitten die onmisbaar zijn voor de studie van onze geschiedenis: de “Histoire de Gand” van Victor Fris, een kort kernachtig maar historisch ten volle verantwoord werk, de “Volledige Beschrijving van Gent” van J.J. Steyaert, de “Mémoire sur la ville de Gand” van ridder Diericx en last but not least “Gent van den vroegsten tijd tot heden” van Frans De Potter.

Frans De Potter werd te Gent op 4 Januari 1834 geboren. Zijn ouders Jozef De Potter en Rozalia Persegaele konden hem enkel de lessen laten volgen aan de gemeentelijke school, wat niet belette dat de jonge Frans, leerzuchtig en weetgierig, zijn intellectuele bagage door eigen studie trachtte aan te vullen. Hij was amper viertien jaar oud toen hij zijn eerste artikel, een kort feuilleton, aan de redactie van de Gazette van Gent mocht bezorgen en vanaf dit ogenblik af heeft hij zijn pen nooit meer laten rusten.

Aangemoedigd door Snellaert en vooral door Prudens Van Duyse die op hem een grote invloed uitoefende, werpt De Potter zich met hart en ziel in het dichtersgenre: verzen in de geest van die tijd, en die ons vandaag wel eens doen glimlachen, maar die zo oprecht, zo “vloeiend” werden neergepend dat wij er, ondanks de ietwat pompeuze stijl toch nog immer de gevoeligheid en de schoonheid van bewonderen.

De verzen volgen elkaar op, afgewisseld door cantaten, romancen, historische

gedichten waarin hij reeds zijn liefde tot zijn geboortestad uitzingt: “Gaver herdacht”, “De Blijde inkomst van Philip den Goede te Gent”: “Is alles, alles dan te Gaver U ontzonken? Uw geestkracht, door geen dwang benard, Uw krijgseer, heinde en ver zo glansrijk uitgeblonken. En die der eeuwen sloping tart?”

Na de dichtkunst, eerste kreet van elke jonge auteur, volgen dan de historische legenden die toen ten zeerste in de smaak vielen van hun publiek: “De zestien helden van Gent”, “De Trommelaar van ‘t kasteel te Gaver” enz.

Hij is twintig jaar oud wanneer zijn eerste historische roman verschijnt, “Walter Gek”, gevolgd door een aantal andere romans, o.m. “De arme Dichter” in 1855 door een Antwerpse rederijkerskamer bekroond.

Zij zijn geschreven in de stijl van Conscience en genoten dan ook ‘n algemene bijval. Wanneer hij in 1860 met Coleta Duyckers in het huwelijk treedt heeft hij dan ook reeds als dichter en romanschrijver een grote faam verworven.

Doch ook als journalist zou hij alras de aandacht van het publiek op zich vestigen en na eerst hulpopsteller geweest te zijn van de “Beurzencourant” zou hij een paar jaren later, 1871, hoofdopsteller worden van het pas gestichte “Fondsenblad” en volgens zijn biograaf en vriend Jan Broeckaert, werd hij beschouwd als “een der beslagenste polemisten in de “Vlaamse katholieke drukpers”.

Zijn activiteit als hoofdopsteller belette hem echter niet ook nog zijn medewerking te verlenen aan talloze andere revues en tijdschriften als het Leesmuseum, de Vlaamse School, de Toekomst, het Messenger des sciences historiques, het Neerduits Tijdschrift, enz., enz.

Doch de ware roeping van Frans De Potter lag in het historisch genre, Het was in dit domein dat hij zich het meest verdienstelijk wist aan te stellen en baanbrekend werk wist te verrichten. In samenwerking met zijn vriend Jan Broeckaert, liet hij tussen de jaren 1864 en 1903, de zes en veertig delen verschijnen van de “Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen”, standaardwerk, in het geheel een veertienduizend bladzijden behelzende, waarin voor de eerste maal, aan de hand van de archiefstukken, een volledige en historische gegronde geschiedenis van omzeggens alle gemeenten van onze provincie werd geschonken.

Men kan zich gemakkelijk inbeelden welke kolossale inspanningen een dergelijke onderneming vergde, wanneer men weet hoe slordig sommige gemeenten toen waren voor het behoud van haar archieven.

Een dergelijk werk had volstaan om een gans leven in beslag te nemen doch in het globaal oeuvre van De Potter - dichtbundels, romans, historische wer-

ken - is die "Geschiedenis" een druppel water geweest. Benevens zijn duizenden artikels, zijn tientallen romans, heeft Frans De Potter immers nog talloze boerken over geschiedenis en letterkunde geschreven, of gewijd aan levensbeschrijvingen, archivalia, enz., waarvan velen door de Koninklijke Academie of door culturele maatschappijen werden bekroond.

Wij kunnen enkel de belangrijkste dier werken vernoemen: De "Geschiedenis der Vlaamse letterkunde in België sedert het begin der XIXe eeuw", de "Vaderlandse Biographie of levensschets van beroemde Belgen", de "Volledige Chronologische lijst der werken van Prudens van Duyse", "Jacob Van Artevelde", de "Jaarboeken der St-Jorisgilde van Gent", "Het leven en de werken van baron Julius de Saint-Genois", het "Dagboek van Cornelis en Philip van Campene", de "Geschiedenis der stad en kastelnij van Veurne", de "Geschiedenis der stad Kortrijk", de "Schets ener geschiedenis der stad Roeselare", "De advertentiën in de nieuwsbladen", de "Geschiedenis van het Schependom in de Belgische gewesten", de "Chronijke van Gent door Jan van den Vivere", het "Petit Cartulaire de Gand", het "Second Cartulaire de Gand", de "Vrijdagsmarkt te Gent", "Historische sprokkelingen over Turnhout" en dan zijn standaardwerk "Gent van den vroegsten tijd tot heden".

Dit laatste werk behelst zestien delen waarvan het eerste in 1882 verscheen en het laatste, in 1933, lang na zijn dood van de schrijver. Het werk blijft niettemin onvoltooid en eindigt midden in een zin. Toen De Potter zijn groots plan opvatte, bestond enkel als algemene geschiedenis der stad, de "Mémoires sur la ville de Gand" van Karel-Lodewijk Diericx, werk dat echter door de ontdekking van nieuwe documenten en archieven reeds verouderd aandeed, terwijl het anderzijds in menig opzicht de voor de geschiedschrijver onontbeerlijke objectiviteit miste.

"Er zijn acht-en-zestig jaren verlopen, schreef De Potter in zijn "Prospectus" sedert dat ridder Diericx zijne Mémoires sur la ville de Gand in het licht zond. Edoch sedert het jaar 1814 heeft de historische wetenschap in ons aanzienlijke vorderingen gedaan: alles wat met het verleden in verband staat, werd onderzocht en vooral gedurende de jongste veertig jaren is er veel geschreven om de instellingen en de mensen van vroeger volkomener te kennen. Aldus, wat in 1814 en tot het tijdstip der bedoelde ontwikkeling van de geschiedkundige studiën in ons vaderland nog geacht kon worden voldoende te zijn, bevredigt nu hoegenaamd niet meer".

Alswaanneer andere steden en zelfs dorpen hun eigen volledige monografie kregen, zo beoogt De Potter in zijn voorwoord, bezit Gent omzeggens niets. In een Consciencetijl verklaart hij weemoedig: "Tegenover deze en meer andere Belgische steden staat - gelijk eene weleer gevierde, in de jaren van verval verlatene maagd - de gezonkene stad Gent, met schaamte wijzende op

het verouderde, gansch niet meer voldoende werk van 1814 dat tot alle opluistering twee magere steenteekeningen, eenige dito figuren van een half dozijn charterzegels en een paar fac-simile van ude oorkonde bezit”.

De Potter beseft heel goed welke taak hij op zich nam: leemten moesten aangevuld worden, archieven onderzocht, fouten verbeterd, het accent gelegd op de burgerlijke en godsdienstige inrichting, de zeden en gebruiken, de architectuur, het leven der gilden en ambachten. Met een zekere vermetelheid meldde hij zijn toekomstige lezers: “Ofschoon ons nog veel ontbreekt om met eenig recht te mogen zeggen een volledige studie te kunnen leveren, durven wij bevestigen minstens tienmaal meet te zullen mededeelen dan de beste onzer voorgangers op dit terrein heeft bijeengegaard. Gedurende twintig jaren hebben wij in de openbare archieven en ook bij bizonderne die oude schriftstukken in bezit hebben, zorgvuldig opgezocht wat voor ons plan eenige waarde had en ‘t is de vrucht van dien arbeid welken wij heden onzen stadsgenooten aanbieden”.

Wij zullen nagaan in hoeverre de voorspellingen van Frans De Potter juist waren en in welke mate hij ons een volledige geschiedenis van onze stad wist te bieden.

De Potter, die, zoals wij het verleden week zagen, het op zich had genomen een volledige geschiedenis van Gent te schrijven, “uitsluitend om de grootheid zijner geboorteplaats in het licht te stellen”, startte natuurlijk niet helemaal van het nulpunt.

Hij had niet enkel door jarenlange studie en opzoekingen in de archieven een kolossal materiaal bijeengebracht, doch hij mocht ook dankbaar gebruik maken van de talrijke werken, welke zijn voorgangers aan het verleden der Gentse stede of aan een bepaalde periode uit haar geschiedenis hadden gewijd, maar die helaas niet immer de nodige objectiviteit of zin voor de waarheid aan de dag hadden gelegd.

De gescheidenisschrijvers uit de vorige eeuwen verhaalden maar al te dikwijls hetgeen zij hadden horen vertellen of wat sedert jaren reeds door de volksmond misvormd was geworden, en trokken dan ook niet steeds een lijn tussen de historische waarheid en de legende. De archieven en bestaande documenten werden meer dan eens verwaarloosd of niet eens geraadpleegd.

Op het ogenblik, dat De Potter zijn reusachtig werk aanving, waren de werken zijner voorgangers nog niet allen met de streng objectieve en onmeedogende blik van de moderne historische kritiek onder de lens genomen geworden en de schrijver liet zich dan ook meer dan gewenst op sleeptouw nemen door teksten, welke naderhand weinig betrouwbaar werden bevonden.

Het geschiedkundig materiaal, welke tot grondslag van zijn werk dienen zou,

was dus, op enkele uitzonderingen na, erg wankelbaar en bovendien ingegeven door de grootste partijdigheid.

Voor sommige perioden bestond omzeggens geen documentatie, over andere was er te veel geschreven geworden, zoals b.v. over de troebele tijden van de godsdienstoorlogen en de beeldenstorm in de XVIe eeuw. Marcus van Vaernewijck in zijn “die beroerlicke tijden”, Bernardus De Jonghe in zijn “Gentsche Geschiedenissen”, Jan Van den Vivere in zijn kronijk, Cornelis en Filips van Campene in hun dagboek hadden elk een afzonderlijke en weinig overeenstemmende versie van deze troebele periode geschonken.

Met meer zekerheid kon men voortgaan op het Memorieboek der stad Gent van ‘t jaar 1301 tot 1793, welke in het midden van de XIXe eeuw door de Vlaamse bibliofielen werd uitgegeven, ofschoon ook nadien blijken zou dat die uitgave tal van onnauwkeurigheden bevatte. Ernstiger waren de werken van Sanderus, voornamelijk zijn *Flandria Illustrata* en de geschriften van de Gentse politiemeester Justus Billiet.

Als volledige studie over Gent, had De Potter echter enkel de “*Mémoires sur la ville de Gand*” van ridder Karel-Lodewijk Diericx te zijner beschikking, een werk dat weliswaar grote hoedanigheden bezat, maar helaas ingegeven werd door een blinde haat tegen de monniken en kloosters.

Warnkoenig en Gheldof hebben het werk van Diericx zeer juist beoordeeld wanneer zij schreven: “Diericx est, sans aucune doute, de tous les historiens de sa ville natale le plus ingénieux, le plus profond et le plus instruit; ses renseignements sont sûrs, alors qu’il écrit sans passion. Mais il n’a toujours su se défendre de ce vice”.

Het opzet van Frans De Potter beantwoordde dus aan een noodzakelijkheid: er moest eindelijk eens een volledige en objectieve geschiedenis van Gent worden geschreven, doch het was gemakkelijker gezegd dan gedaan.

Moest die geschiedenis louter historisch zijn of moest zij meer opgevat worden als een sociale geschiedenis of een volledige beschrijving van de stad?

De Potter aarzelde lange tijd: het materiaal, de bronnen lagen voor hem opgestapeld, maar “omtrent de wijze van bewerkingen bleven wij lang aarzelen”, schrijft hij. Aanvankelijk dacht hij de alfabetische orde te volgen van de namen der staten, pleinen en openbare gebouwen, doch hij zag heel terecht trouwens, van die maar al te simplistische opvatting af.

Hij hield nochtans rotsvast aan zijn idee, zijn geschiedenis op te vatten als een wandeling: “Gaarne, schrijft hij, hadden wij de oude verdeling van de stad in parochiën aangenomen”, maar de Gentse parochiën bestaan niet meer zoals zij vroeger waren. Bij bestuurlijke of politiewijken dan? “Maar de meeste Gentenaars weten niet eens in welke zij gevestigd zijn!”

Eindelijk sloot hij aan bij de methode, welke door Steyaert in zijn beschrijving van Gent was gevolgd geworden: “uitgaan van een zeker punt en alsoo gansch de stad dooren omgaan”.

Steyaert was gestart op de Vrijdagmarkt, waar het hart van de rumoerige en ontembare Arteveldestede zo dikwijls had geklopt; De Potter zou op zijn beurt aan het stadhuis starten, symbool van de gemeentelijke vrijheden. Die start liet hem tevens toe eerst een brede, overzichtelijke kijk te schenken op de oorsprong, de wording en de ontwikkeling van de stad, haar instellingen, haar magistraat.

Samen met de beschrijving en geschiedenis van het Belfort, maakte deze studie het voorwerp uit van het eerste deel van zijn werk. En dan begon de lange wandeling doorheen de oude stad: de Koornmarkt met de aanpalende staten en zo de klassieke “toer”, vervolgens langs de Veldstraat, de Kouter, de Korte Dagsteeg, het Bisdomplein, de Koestraat, de Mageleinstraat, de St-Baafskerk; dan verder naar de Vrijdagmarkt, terugkerende naar de St-Michielskerk, Onderbergen, de Coupure en de Hoogstraat.

De dood kwam helaas een einde stellen aan deze lange en boeiende wandeling, welke gans het verleden van de stad had opgewekt. Een gebouw is voor De Potter niet enkel een architecturaal iets, maar een schrijn, welke hij opent en waaruit hij een na een de blijde en droeve herinneringen haalt. Een straat is telkens een brok geschiedenis, welke tussen de rij huizen defileert: Blijde intreden, beschietingen, feestelijkheden, vreemde overheersing.

Geen historisch feit wordt vergeten, geen detail verwaarloosd. En in voetnota een weelde van documenten, archiefstukken, enz. Hij heeft driemaal meer documenten aangehaald en gepubliceerd dan Diericx en dit alleen reeds zou volstaan om de blijvende faam van het werk te verzekeren.

Doch De Potter heeft zijn geschiedenis niet willen opvatten als een dor aan-eenrijgen van historische documenten of als een chronologische lijst van data en gebeurtenissen. Door die feiten en voorvallen in te lassen in een levendig geheel heeft hij de lezer, die hem in zijn wandeling vergezelde, bij ieder gebouw een anecdote, een geschiedkundig feit verhaald en aldus het verleden van de stad als het ware vastgehaakt aan de gevels, de kerken, de openbare gebouwen.

Het geloof, de zeden en gewoonten, de tradities van onze voorouders, hun vrijheidszin, hun bestuurlijke en militaire organisatie, hun huiselijk leven zelfs worden bij ieder hoofdstuk op een nieuwe en levendige wijze geïllustreerd.

Gent, vanaf zijn oorsprong tot op het einde van de XIXe eeuw, defileert voor onze ogen als een reusachtige en eindeloze historische stoet, waarin alle episoden, als grote getuigen uitgebeeld zouden zijn.

“De Potter, schreef Jan Broeckaert, die vele jaren zijn trouwste medewerker

was, had aan dat werk zijn beste krachten besteed; hij arbeidde er aan, met voorliefde en in geweten, zoals het de geschiedschrijver betaamt, onbezorgd of het hem geldelijke voordelen zou opleveren”.

Het werk van De Potter is niet volmaakt, doch om er een onpartijdig, objectief oordeel te kunnen over vellen, moet men zich terug plaatsen op het einde van de vorige eeuw: De Potter beschikte over gebrekkig materiaal. Hij heeft gans alleen stapels archieven moeten uitpluizen en heeft over de nodige tijd niet beschikt om alle beweringen en aanhalingen van zijn voorgangers te verifiëren of de berg archieven te ordenen.

Met dit materiaal en de tijd welke hem gegund werd, heeft hij ontgensprekelijk baanbrekend en nuttig werk verricht, de opzoekingen aan degenen, die na hem schreven, vergemakkelijkt en in elk geval was hij de eerste om ons een volledige beschrijving en geschiedenis onzer stad aan te bieden. Het is dan ook geheel ten onrechte dat men zijn werk zo scherp en zo bitsig heeft aangevallen: “En toch, schrijft Broeckaert, werd het werk door de belagers van de schrijver op een waarlijk ongehoorde wijze aangerand. Zoals nog nooit gebeurd was, had men het met een zekere voldoening uitgepluisd om er hier en daar enkele misslagen in te ontdekken, alsof een werk van zulk gehalte door één man alleen ondernomen en voortgezet, kon volmaakt wezen”.

De politiek had hier terug een grote rol in gespeeld: meest alle kritiek ging uit van de tegenstrevers van de man, die als hoofdredacteur van het Fondsenblad en als polemist zijn godsdienstige overtuigingen met klem had durven verdedigen.

Ondanks die kritiek en de leemten van het werk is “Gent van den vroegsten tijd tot heden” nog immer een standaardwerk voor de geschiedenis van onze stad gebleven. Bij geen enkele andere auteur vindt men die weelde van details, die verwijzingen naar de bronnen, die levendigheid van toon, welke het werk van De Potter kenmerken, doch hij heeft zijn geschiedenis geschreven op een ogenblik dat het materieel volkomen onmogelijk was ze te schrijven. Een mensenleven kon niet volstaan om alles te onderzoeken, te ontleden en te synthetiseren. Er waren nog te veel onbekenden, te veel punten en vragen, welke onopgelost waren gebleven.

Niemand had toen een volmaakte geschiedenis van Gent kunnen schrijven. Heden zou zulks mogelijk zijn, omdat sedert het verschijnen van het eerste deel van De Potter's werk in 1882, andere studies, welke ook een gans mensenleven in beslag hadden genomen, het licht zagen en het voorhanden zijnde historisch materiaal uitbreiden en vooral methodisch klasseerden.

Het was immers in 1896 dat de stadsarchivaris, Victor Van der Haeghen, zijn “Inventaire des archives de la ville de Gand” liet verschijnen, waarin alle

documenten in het Stadsarchief bewaard, chronologisch en methodisch werden opgesomd.

Het was slechts in 1907 en 1921 dat Victor Fris zijn “Bibliographie de l’histoire de Gand” liet verschijnen, ander kapitaal en onmisbaar geworden werk.

Heden zou een volledige geschiedenis van Gent te kunnen geschreven worden, omdat omzeggens als het materiaal werd bijeengebracht, gezuiverd en onderzocht.

Doch, wie zou een dergelijke taak durven aanpakken? Niemand zou het kunnen bolwerken, tenware, zoals zulke b.v. het geval was voor de geschiedenis van Vlaanderen, een vijftal historici of zelfs meer, elk een periode of een aspect van het verleden van Gent zouden behandelen, onder leiding en met de nodige hulp van een universitair seminarie of andere wetenschappelijke intelligentie.

Pierre Kluyskens

ZELDEN “GOE WERE” AAN HET ZUID

Weinig “wel”, veel “wee” in en rond Gents eerste station (deel 1: 1837 - 1904)

VOOR U VERZAMELD UIT 31 600 EDITIES VAN “DE GAZETTE VAN GENT”.

10 mei 1837

De minister van openbare werken had voor 1 mei de opening der halve sectie van de ijzeren weg tussen Dendermonde en Wetteren beloofd, waarop weldra deze zou volgen van Wetteren naar Gent. Hij heeft zijn belofte niet gehouden, hetwelk niemand moet verwonderen, daar het immers genoegzaam gekend is dat geen minister gewend is aan zijn beloften te voldoen.

We vernemen dat men aan het deel der halve sectie welke langs de kant van Wetteren aan Dendermonde grenst, nog niet begonnen is. Het schijnt dat het

de militaire genie is, indien er wezenlijk in de vestingsbouwkunde enige genie nodig is, die zich daartegen verzet, omdat de weg een deel van de militaire vesting moet doortrekken.

Daar het plan van die weg voorop gemaakt is geweest, kunnen we slecht begrijpen hoe die bezwaren niet gezien en vereffend zijn geworden. Aan het Belgisch kabinet alleen komt de eer toe zulke kemels te schieten!

24 mei 1837

Op een vraag van markies de Rodes tijdens de zitting van de Senaat antwoordde ridder Theux de Meylant, minister van binnenlandse zaken, zeker te zijn dat de sectie tussen Wetteren en Gent in september aanstaande zal geopend worden. Wij denken dat er op die ministeriële verzekering niet meer staat te maken is dan op de vroegere welke, zoals men genoeg weet, alle teleurstellingen zijn!

28 september 1837

Enkele voorname ingezetenen van de stad waren voornemens geweest naar aanleiding van de aankomst van de eerste trein in de Muinkmeersen een ere-wacht te vormen, welke de stoet van HH. MM. de koning en de koningin zou aangevuld hebben.

Met dat doel werd in vergadering besloten, zich een uniform te doen maken. Met hartepijn vernamen zij dat het de kleermakers aan tijd ontbrak om de gewenste kledij te vervaardigen en de heren hebben van het ontwerp moeten afzien.

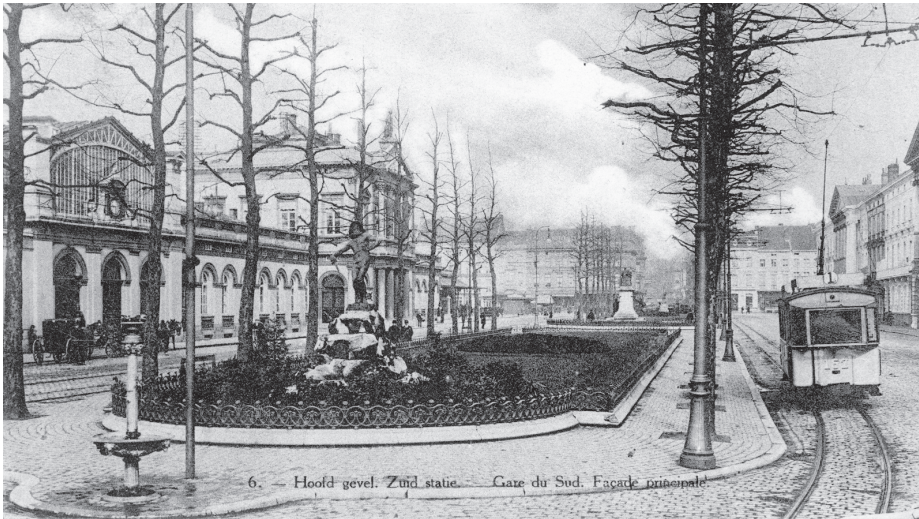
De harmonie van Dendermonde had zich pas om 7 uur 's avonds op de Kouter kunnen begeven, doordat zij met het erekonvooi twee uur later dan vastgesteld was geweest in de stad waren aangekomen.

Zij zouden een volksconcert geven opdat de lieden der gemene klasse ook hun oren door de zoetluidende tonen van de muziek zouden mogen gestreeld weten. Maar daar er door degenen die er mee gelast waren geen schikkingen genomen waren en de harmonie noch licht noch lessenaar kreeg, hebben zij de estrade verlaten.

De Dendermondenaren, die zulke schandelijke hoon ten onrechte kwamen te ontvangen, zijn dan de Kouter afgetrokken in de richting van de statie, vergezeld door het volk.

26 april 1838

Daar Gent de eer heeft zich onder de grote en welbevolkte steden van Europa te tellen, heeft die stad tegelijk ook het voordeel zich onder haar ingezetenen dieven, beurzensnijders en aftroggelaars van beider kunnen te zien nestelen. Tot hun groot nadeel zien zij hen hun plichtige nijverheid uitoefenen en als gevolg van de aanhoudende vooruitgang der beschaving en verlichting, is het te denken dat de dievenbevolking eerder zal vermeederen dan verminderen. Inderdaad, indien wij aan de brieven uit Parijs enig geloof mogen hechten, wenst niemand zo zeer de ijzeren weg naar de grenzen van België voltooid te zien dan de talrijke filous, escrocs en chevaliers d'industrie die er krioelen. Ze zullen dan gemakkelijker hun menigvuldige aanslagen op de roerende en onroerende bezittingen der Vlamingen en vooral der Gentenaren komen

ondernemen.

Onvermijdelijk zullen ze tegelijk onze eigen dievenbevolking een weinig van die slimheid, fijnheid en rasheid, welke hen ten hoogste onderscheidt, komen meedelen.

De Parijse gauwdieven leven intussen in afwachting van de eerste reis met de vaporeur naar België, hetwelk zij als het land van belofte beschouwen!

30 augustus 1838

Het konvooi uit Mechelen, dat gisteren Gent moest bereiken om 10 uur 's avonds, is in twee delen aangekomen. Het eerste om 3 uur, het anderen om 5 uur.

Of de reizigers, die 's nachts buiten Dendermonde verscheidene uren onder de blote hemel hebben mogen stationeren, de minister Nothomb en zijn waardige acolieten voor hun vaderlijke bezorgdheid dank zullen zeggen, weten wij nog niet!

26 september 1838

De inrichting van de ijzeren wegen hebben aanleiding gegeven tot een dienst van omnibussen, welke de reizigers van en naar de statie vervoeren. Hieruit zijn jammerlijke misbruiken ontstaan die geenszins in een beschaafde en welgeregeerde stad als Gent zouden mogen gedoogd worden.

We hebben het voornamelijk over het naroeppen der reizigers bij hun aankomst door de geleiders, die hen bijna dwingen in het één of ander rijtuig te springen.

Zondagmorgen hadden wij de gelegenheid om zulks bij te wonen en wij waren verontwaardigd over de onbeschoftheid der omnibusgeleiders, die de reizigers hoogst lastig vielen en een lawaai kregen dat de kwakzalvers en de lekkerkoekverkopers op de foren en de markten moeilijk zouden kunnen overtreffen.

Een welgeklede dame werd door de stoute kerels bij de hand getrokken en ware het mogelijk geweest, men zou haar, gelijk bij het vonnis van Salomon, in twee gedeeld hebben om haar in twee rijtuigen te krijgen.

Onze oren werden gedurig gescheurd door hun schreeuwerige stemmen: "ici, ici! kom hier", "hier is het best!", "allons, monsieur, montez!", "kom bij mij!", "ach, voici la Dame Blanche!", "eh! gentleman, hier!", "curassier, venez ici!", "allons, dépêchez vous!", "bon marché!", "Hôtel Royal! Hôtel de la Poste! Hôtel de Vienne! Hôtel du Lion d'Or!" enz. En dit gebeurde in de aanwezigheid van een agent der politie van de vierde wijk en twee surveillanten van de statie!

Omdat zulks te Brussel plaats grijpt zou men het te Gent ook moeten gedogen? Indien wij hier goede en welmenende regeerders hebben, zullen zij de politie in het werk stellen en dit misbruik in korte tijd doen ophouden. Enige dagvaardigingen voor de rechtbank, om de openbare rust gestoord te hebben, zouden, menen wij, een onfeilbaar middel zijn om welhaast de geleiders van omnibussen tot geduld en stilzwijgendheid te brengen.

Deze eigenschappen hebben altijd de geleiders van diligences en vigilanten gekenschetst en hen bij de grote meerderheid der reizigers de voorkeur van het

vervoer doen bekomen.

21 januari 1839

De statie van de ijzeren weg te Gent komt op haar beurt het toneel van een afgrijselijk ongeluk te zijn. Vrijdag 18 januari, kwart na 3 uur 's namiddags, wanneer een konvooi naar Mechelen en Brussel moest vertrekken, is de ketel van het stoomtuig met groot gedruis gesprongen.

De machinist, Pieter De Bleecker en de vuurmaker Pieter-Joseph de Raedemaeker, werden beiden aan het hoofd getroffen en zijn daarbij omgekomen. De slachtoffers van deze ramp behoorden toe aan het atelier der statie van Mechelen. Ze zijn beiden Brusselaars, getrouwd en vaders van een huisgezin.

De genaamde Lambertus Beigham, werkmán in de statie, heeft brandwonden aan het aangezicht opgelopen.

Gelukkig is niet één der 400 reizigers die met het konvooi moesten vertrekken, bereikt geweest. Het konvooi heeft zich een kwartier nadien op weg begeven, voortgetrokken door een ander stoomtuig.

Dit ernstig ongeval wordt toegeschreven aan de onvoorzichtigheid van de machinist, die zich nochtans altijd door zijn ijver heeft doen onderscheiden.

Het stoomrijtuig was nieuw gemaakt en maar pas uit de werkhuizen van de beroemde Engelse ingenieur Stephenson gekomen. Het werd als een meesterstuk der werktuigkunde bewonderd.

Men vermoedt dat de machinist een te grote hoeveelheid damp in de ketel had laten samentrekken en alzo de persing te sterk zal gedwongen hebben. Had het konvooi zich wat eerder in gang kunnen bewegen, dan zouden wij denkkelijk dit ongeval niet te betreuren hebben gehad, daar de werking van de locomotief ongetwijfeld de te grote hoeveelheid damp zou verminderd hebben.

Het is de eerste maal dat het springen van de ketel van een stoomrijtuig in België gebeurt. Laat ons hopen dat het tevens de laatste maal zal wezen.

De directeur van de ijzeren weg zal toekomstige dinsdag in de succursale kerk van Sint-Anna te Gent een lijkdienst doen celebreren voor de zielelafenis der twee slachtoffers.

20 mei 1845

Ofschoon het weder nog ver niet zo gunstig is als men het in de bloeimaand wel kan verwachten, ontmoet men evenwel veel wandelaars en wandelaarsters aan de statieplaats van de spoorweg te Gent, omtrent het uur dat de konvooien van Oostende, Brussel en Kortrijk aankomen.

Het is een niet gering vermaak aldaar de zo menigvuldige, uit alle gewesten van Europa bijeen geraapte gezichten te gaan aanschouwen. De Babylonische verwarring bij iedere nieuwe toevoer is voor hem die er niets mee te doen heeft een schilderachtig en opwekkend toneel.

De Engelse toeristen schijnen de haardstede in hun overzeese vaderland achter zich gelaten te hebben, want ze beginnen al, gelijk eertijds de sprinkhanen in Egypte, ons onder zovele betrekkingen belangrijk België te overvallen. Het reizen is voor de Engelsen een oprechte ziekte geworden.

Hetgeen voor de wandelaars en toeristen een minder opbeurend zicht is, zijn de talrijke gevangenen, welke men bijna iedere keer, aan elkander geketend, per spoorweg ziet aankomen of vertrekken. Kon men toch die ongelukkigen in de vroege morgenstond naar hun verblijfplaats geleiden! Welk niet verkwikkend denkbeeld zullen al die uitheemse trekvogels zich over ons zo beschaafd België vormen, indien zij aan de statie een zo grote menigte misdadigers aantreffen!

6 juni 1845

Tussen de wederwaardigheden welke de reizigers onderweg ontmoeten, is de gretigheid der logementhouders zeker niet één der minste. Ongelukkigerwijze bemerkt men dat sedert de middelen van vervoer minder kostelijk geworden zijn, deze gretigheid op een schrikbarende wijze toegenomen is.

Verleden maandag bevond zich aan de statie te Gent, een heer die in Oostenrijk dienst doet in het Hongaars regiment. Deze man scheen zeer vergramd te zijn en de oorzaak was dat hij in een hotel op een overdreven wijze overvraagd was geworden.

In Duitsland en andere landen hebben de logementhouders een tarief van de prijzen voor diner, ontbijt, wijnen, slaapvertrek, enz., die in de eetzaal en andere vertrekken gehangen wordt, na door de politie ingeschreven te zijn geworden. Zou men deze goede gewoonte hier niet kunnen invoeren en deze snijderijen door welberaamde middelen verhinderen?

Een ander soort van lieden, aan wie men ook wel een klein tarief op de rug kon spelden, zijn de zogenaamde cicerone of rondleiders van vreemdelingen. De vigilanten zijn getarifeerd, waarom zou men voor dat slag van industriëlen ook geen prijslijst in de hotels kunnen aanplakken?

26 juli 1846

De herbergiers en logementhouders in de Statiestraat beklagen zich hevig over het nadeel dat de pakkendragers en straatjongens hen toebrengen, die zich dagelijks voor hun huizen verzamelen en de reizigers van de ijzeren weg verhinderen een eigen keuze van logement te doen.

Zodra er in de statie een konvooi is aangekomen en de reizigers afstappen leggen ze de hand op hun reisgoed en bij wijze van spreken verplicht men hen, zich binnen de stad te begeven om aldaar te logeren.

Om hier gemakkelijk in te lukken belasteren ze de hostelerijen in de Statiestraat. Voornamelijk bij de aankomst van het laatste konvooi 's avonds laat doen zulke onbetamelijkheden zich voor. Het ware wenselijk dat de politie zich hiermee ging bemoeien!

14 september 1849

Men zegt dat de boulevard van de spoorwegstatie te Gent, op de plaats waar nog maar weinig nieuw gebouwde huizen staan, thans de bijeenkomst is van kinderen van 14 à 15 jaar, die zich aldaar aan verregaande zedeloosheid overleveren.

Het schijnt ook dat er in de statie en de straten die er op uitlopen, niet altijd een allerbeste orde heerst en aldaar een bestendige en talrijke politie zou nodig wezen.

28 februari 1852

Tot hiertoe liet de inrichting van de statiën het niet toe, de elektrische telegraaf 's nachts te bezigen, zelfs niet in de meest dringende gevallen. Voortaan zal dit kunnen. Met dat doel heeft men ook in de standplaats te Gent een alarmbel geplaatst in de slaapkamer van de directeur van de statie.

7 september 1855

De houders van omnibussen naar de statie klagen over de crinolinerokken die nu gedragen worden, omdat de portieren niet wijd genoeg zijn om vele dames in het rijtuig te laten.

Waar men met gemak de grootste vetbuiken ontving, zijn ze nu te nauw om menige dame binnen te laten. Bovendien neemt zij de plaats in voor drie en beweert zij maar voor één te moeten betalen !

4 juli 1856

Er is te Gent een ongeluk gebeurd, dat des te meer opgang zal maken wanneer men de ogenschijnlijke oorzaken kennen zal, die het slachtoffer hebben aan-gezet tot zijn noodlottig besluit.

Een openbare ambtenaar, de heer Fabricius, statie-overste te Gent, heeft zich gezelfmoord door zich op zijn kamer welke boven de burelen gelegen is, de keel over te snijden met een scheermes.

Men brengt de beweegredenen van die wanhopige daad in verband met een ongeluk dat enkele dagen geleden om 9 uur 's morgens op de ijzeren weg van Gent naar Dendermonde was voorgevallen.

Een locomotief was uit Gent vertrokken om in Dendermonde een koopwaren-trein te gaan afhalen. Te Oudegem liep het stoomtuig op een kar geladen met klaver door twee ossen voortgetrokken, op het ogenblik dat die de weg in zijn breedte overstak. De pachter die zich met zijn dienstbode op de kar bevond werd op slag gedood en de dienstbode werd ernstig gekwetst.

Meest alle gazetten voegden er bij, dat men het ongeluk toeschreef aan de treinwachter, die verwaarloosd had de barelen te sluiten. Het schijnt dat het vreselijk ongeluk aan een geheel andere oorzaak te wijten is en men mag zich gelukkig achten dat er geen grotere ramp is voorgevallen.

Men verzekert inderdaad dat men in de statie van Gent een veronachtzaming had willen herstellen en daarom bovengenoemde locomotief de trein van grote snelheid op weg naar Brussel achterna gezonden had. Die bijzondere locomotief was niet aangekondigd en daardoor waren de barelen waarlangs de ongelukkige landman de baan over reed niet gesloten.

Wat meer is, gelukkig nog dat de barelen geopend waren en de pachter over de spoorweg reed! Zonder de kar met klaver was de locomotief op het kon-vooi van grote snelheid gelopen en konden 60 mensen verminkt, gedood of verpletterd geweest zijn. Het is waarlijk niet te duur het bestaan van 60 men-sen te kunnen kopen met het leven van één persoon!

We denken dat deze melding voldoende zal zijn om een onderzoek over de zaak te bekomen en het leven der burgers op de spoorweg van de staat te waar-borgen!

26 augustus 1856

Gent stoeft gedurig dat het Vlaams is en inderdaad, een getal moedige Gentse Vlamingen werkt vlijtig aan de zaak. Maar die stad is ver van zo Vlaams te zijn als men algemeen denkt.

Neem de statie van de ijzeren weg bijvoorbeeld. Alles is er Frans. “Messieurs, mesdames, les voyageurs pour...” en men hoort er niets anders!

Menig boerenmens die geen woord Frans verstaat, begrijpt niets van al dat

geroep en verliest zijn weg. Tot de wegwijzers op de konvooien toe zijn in het Frans geschreven.

Het Vlaams vindt men nergens, zodanig dat een Duitser meende in Frankrijk te zijn wanneer hij in de hoofdstad van Vlaanderen aankwam!

20 juni 1858

Een wagon geladen met meubelen uit Brussel naar Brugge verzonden, is gisteren in de statie van Gent de prooi der vlammen geworden. Brandende cokes, uit de locomotief gevallen, schijnt het vuur aan de wagon te hebben meegedeeld.

De heer Mertens, onderchef, werd onmiddellijk door een wachter verwittigd, alsmede door de alarmklok die de dienstdoende douanier deed luiden. Door zijn ijver en de krachtadigste middelen heeft hij alle gevaar spoedig doen verdwijnen.

Enige der voornaamste meubelen zijn gered geworden. In de wagon bevonden zich ook smyrnatapijten, pendules en luchters, afkomstig van de fabriek van de heer August Champy te Brussel.

De meubelen waren bestemd voor de heer Van den Brande, koopman te Brugge en de tapijten voor het kasteel van Ledegem, eigendom van de heer de VriÈre, minister van buitenlandse zaken. Het verlies wordt op omtrent 10 000 frank geschat.

24 april 1867

Er hangt op dit ogenblik in de standplaats van de spoorweg alweer een fraai staaltje van de nauwkeurigheid waarmee men in het Ministerie van Openbare Werken de Vlaamse plakkaten opstelt.

Op één van deze plakkaten leest men onder andere: “Deze trein BLIJFT STAAN in al de tussenstatiën waar hij VOORBIJ RIJDT”.

Bravo! Het is inderdaad eigenaardig een trein te zien voorbijrijden terwijl hij stil staat! De Franse tekst luidt: “Ce train s’ arrête à toutes les stations de son parcours”.

Men zegt dat dit het werk van een beëdigde vertaler is van zekere Geschiedenis van België, die zich sedert enige tijd bezig houdt met de inrichting van een naamloze maatschappij ter onderneming van alle officiële en niet-officiële vertalingen.

Moest de zaak waar zijn, dan raden wij hem gerust aan de spreuk in overweging te nemen: Schoenmaker, jongen, blij in Gods naam bij uwen leest!

19 september 1872

Maandagavond om half 11 uur bevonden zich in de statie van de staat verscheidene honderden reizigers die een bijzondere trein wilden hebben. Ze beweerden dat er één voor 11 uur 5 minuten was aangekondigd.

De overste en de bedienden hadden wel te zeggen dat die trein maar uitzonderlijk voor de zondagavond aangekondigd was geworden en dat aan hun vraag niet kon voldaan worden, daar dit gevaar zou opleveren voor de dienstverlening.

De reizigers wilden daar niet naar luisteren. Bedreigingen werden uitgebracht en ruiten ingeslagen. Men wilde met geweld de deuren open stampen. De gewapende macht is moeten tussenkomen en het was slechts dan dat de betogingen ophielden.

Het is te bejammeren dat het bestuur van de spoorweg er niet aan gedacht had ook voor maandag een nachttrein in te richten. Het was de dag van de aankomst van de koning en het aansteken van de algemene verlichting, dus de bijzonderste feestdag.

7 februari 1874

De brand in de hangaar der koopwaren in de statie van de staat te Gent barstte gisteren rond 1 uur 's namiddags uit en nam in korte ogenblikken zulke uitbreiding, dat gans dit ruime gebouw weldra één enkele vuurgloed was. Het beste wat men kon doen was trachten het vuur te beperken en de naburige burelen te redden. Dit is dan ook gebeurd.

Al de boeken en schriften zijn in veiligheid gebracht, alhoewel er bij de redding weinig beleid aan de dag is gelegd. Vele documenten die het vuur gespaard heeft zullen verloren gegaan zijn als gevolg van het sleuren en smijten met de papieren.

In alle haast zijn enige koopwaren die het verst van de oorsprong van de brand verwijderd waren gered geworden, waaronder schilderijen van Gentse artiesten, welke gereed stonden om naar de tentoonstelling van Londen verzonden te worden, doch de schilderijen van de heer De Baerdemaeker en den Duyts zouden vernietigd zijn.

De brand vond overvloedig voedsel in de massa licht ontvlambare stoffen welke in de hangaar lagen. Het komt ons ongeraadzaam voor geloof te hechten aan de beweringen dat er niet alleen vitriool maar zelfs nafte en petroleum in de hangaar zouden geweest zijn. Stellig echter bevonden zich daar manden boter en kisten spek die veel voedsel aan de gloed konden geven.

Het brandde ruim twintig minuten in volle hevigheid vooraleer de pompiers

ter plaatse waren en er verliep geruime tijd eer alles in orde was om de blusdienst aan te vangen. Hun materiaal is allesbehalve volledig en beantwoordt niet aan de eisen. Het gemis aan een krachtige stoomspuit werd gevoeld en degene van de fabriek Lousbergs die ter plaatse werd gebracht kon maar een uur nadien werken doordat zij geen drukking had. Toen was alle gevaar voor uitbreiding verdwenen.

Het bestuur van de gascompagnie, onder het bestuur van de heren De Clippel en Metdepenningen, was met zijn blusmateriaal één van de eersten ter plaatse en heeft grote diensten bewezen. Een feit dat iedereen in het oog viel was, dat de commandant van de pompiers zich in burgerkleren aan de brand vertoonde.

De omgeving van de hangaar was belemmerd door een menigte toeschouwers, waarvan weinig hulp te verwachten was. De politie zou beter gedaan hebben die te verwijderen. Maar als die daar met anderhalve man staat kan zij niet veel uitrichten.

Het is een geluk geweest dat de hangaar in plaats van ijzeren, houten gebinten had. In het eerste geval konden door het uitzetten van het verhitte ijzer de muren weggedrongen worden en het dakwerk van het aanpalend paviljoen naar beneden zijn gekomen. Niemand was er zeker van dat dit niet zou gebeuren en nochtans liep iedereen er maar vrank en vrij onder door. Eerst toen de brand schier geblust was meende de politie de doorgang te moeten beletten.

Het is maar met tegenzin dat wij ons genoodzaakt vinden onze voornaamste veiligheidskorpsen, pompiers en politie te moeten beknibbelen voor hun onvoldoende inrichting. Wij haasten ons nochtans er bij te voegen dat iedere man afzonderlijk zijn best deed als 't kon zijn. Maar dat deden ook sommige moedige burgers en bedienden. Wat zich vooral deed gevoelen was het gebrek aan eenheid van bestuur.

Over de oorzaken van de brand hebben wij veel en verschillend horen spreken. De meest gegronde veronderstelling is dat de gisting van afval de brand zou hebben veroorzaakt en meegedeeld hebben aan de licht verteerbare stoffen die er rond lagen. De schade aan de koopwaren zal betrekkelijk hoog zijn maar gering aan het materieel.

Heden zal er in de Kamer van Volksvertegenwoordigers door de Gentse afgevaardigde een ondervraging tot het gouvernement gericht worden, aangaande het aanvaarden van alle soorten van koopwaren in eenzelfde hangaar. Stellig is het dat zekere categorieën goederen zoals petroleum, nafta en andere licht ontvlambare zelfstandigheden, een afzonderlijke laad- en losplaats in de statie zouden moeten hebben.

7 april 1877

Men doet de opmerking dat er in de statie van Gent geen schuilplaats is voor personen die reizigers moeten afwachten. Er zou wel een wachtzaal voor het publiek mogen zijn, opdat de wachtende personen niet in de regen zouden moeten staan.

Dit was eergisteren het geval toen de trein uit Brussel door een ongeval in de statie van Melle, in plaats van om 9 uur 10 maar om half 11 in de statie gekomen is.

Ook schijnt het dat men in onze statie alleen de personen die voorzien zijn van een reiskaartje in het buffet laat komen. Het lokaal gaat maar tien minuten voor het vertrek van de treinen open. Het is dus onmogelijk voor de reizigers op hun gemak iets te eten of te drinken als zij de trein niet voor hun neus willen zien wegrijden.

De bedoelde reiziger vraagt waarom men niet doet gelijk in Engeland en Duitsland, waar de buffetten voor iedereen open zijn en ontvangsten maken die de exploitanten van de spoorwegen toelaten ze aan zeer hoge sommen te verhuren.

1 juni 1882

In een verzoekschrift vragen de inwoners van de Statieplaats om de verwijdering van de pissijnen voor de ingang van de statie te bekomen. De burgemeester heeft opdracht gegeven ze vier maal in de week te ontsmetten. Er zullen verder maatregelen worden genomen om te voorkomen dat zij geur afgeven. Hetzelfde geldt voor de twee pispakken in de Kleine Statiestraat.

28 maart 1885

Eén der koekenwijven die ook eieren enz. verkopen, welke gewoonlijk aan de grote statie zitten, had gisteren namiddag het ongeluk haar vuurpot om te werpen.

Haar kleren schoten in brand en de vrouw zou deerlijk verwond zijn geworden zonder de hulp van enige koetsiers die spoedig toesnelden en de vlammen uitdoofden.

17 februari 1886

In de zitting van de stedelijke raad vroeg de heer Kerfzyer inlichtingen over het ontwerp van het gouvernement om voor het statiegebouw een afdak te bouwen van 14 meter, terwijl de plaats zelf maar 28 meter breed is.

De heer burgemeester verklaarde dat het Ministerie van Spoorwegen een ont-

werp aan het schepencollege heeft meegedeeld. Het plan was zeer lelijk. De gevel van de statie, die reeds karakterloos is, zou er niet door verfraaien, integendeel.

Hij heeft de minister geschreven dat hij de bouw van het afdak zoals het ontworpen is niet zou kunnen goedkeuren en verder zijn aandacht geroepen op de gebreken van het ontwerp. Het zou onvergeeflijk zijn dat de staat de opoffering van 2 miljoen vernietigde die door de stad gedaan werd om de omstreken van de statie te verfraaien, door het plaatsen van die afzichtelijke marquise.

De grond waarop moet gebouwd worden behoort echter aan de staat. De stad kan dus niet beletten dat er gebruik van gemaakt wordt. Volgens de minister zijn de voordelen groot. De rijtuigen en personen zullen bij slecht weder in het droge kunnen staan.

De heer Bruneel verzette zich tegen het ontwerp. Hij denkt dat het de grootste misslag zou zijn die men kan begaan. Hij heeft de gedachte vooruitgezet om de rijtuigen binnen in de statie te laten komen, gelijk reeds te Brussel in de Zuidstatie gebeurt. De nodige wijzigingen om dit te kunnen doen zijn zeer gering.

De lelijke galerij die men voornemens is op te richten zal aan weinig personen genoeg doen, behalve aan de koekenventsters en de commissarissen. Die galerij zal altijd vol staan van die lieden.

Voor de heer Kerfzyer bestaat de kwestie erin of men de voorkeur moet geven aan een schutdak boven het plankier of een galerij die heel de straat inneemt, tot aan het huisje waar de dagbladen verkocht worden. Bovendien kan de raad niet goed zijn oordeel uitdrukken over de zaak zonder de plans onder de ogen te hebben.

De heer burgemeester gaf toe dat hij de plans niet in zijn bezit heeft, doch denkt dat de minister zeker niet zal kunnen aanvaarden dat de stad zich als rechter aanstelt over plans van werken die door zijn departement dringend uit te voeren zijn.

De heer De Nobele stelde voor de minister te verzoeken de werken te verdragen totdat de raad een beslissing zal genomen hebben.

25 september 1889

Gisteren omtrent half 12 uur in de voormiddag heeft een groot ongeval plaats gehad in de statie van Gent-Zuid. Een locomotief is in volle stoom de statie binnen gereden en heeft er de hoofdbuffers van het derde spoor omver geworpen.

Stukken ijzer en splinters werden in de vensters en deuren van de burelen der

kaartjesgevers geslingerd en hier en daar werd een paneel ingeslagen. Daar de locomotief achterwaarts was binnen gekomen, was het achterdeel gans verwrongen. Onmiddellijk sprongen enige machinisten toe die de damp lieten vliegen en het vuur aftrokken om een ontploffing te voorkomen. Pas toen bemerkte men dat noch de machinist, noch de stoker op de locomotief waren. Men heeft vernomen dat de stoker, een jongen van 16 jaar uit Ledeberg, te Sint-Denijs van de locomotief was gevallen. De machinist had zich gebukt om hem vast te grijpen, maar was ook naar beneden gestuikt. Beiden bleven ongedeerd.

Men siddert als men denkt welke ongelukken hadden kunnen gebeuren. Immers, de locomotief werd niet verwacht, liet het fluitsignaal niet horen en schoot als een pijl de baren voorbij, die alle open stonden. Gelukkig ook dat het stoomtuig op een spoor is gelopen waar zich geen wagons of treinen bevonden.

4 februari 1893

Sedert enige dagen is de heer Sevenants in dienst als overste in de Zuidstatie. Voordien bekleedde hij die post in Merelbeke. Men zegt dat de heer de Bruxelles, die in Gent-Zuid voordien de overste was, verplaatst wordt omdat hij geen Vlaams kent. Naar het schijnt zal hij zijn functie verder uitoefenen te Charleroi.

13 december 1897

Een nieuwe trein is tussen Brussel en Oostende ingericht. Hij is weeral goed bestudeerd. Zo komt hij te Gent in de Zuidstatie aan om 8 uur 34, juist 2 minuten na het vertrek van de trein naar Zottegem en 7 na deze van Dendermonde. Hij komt te Brussel aan, 3 minuten na het vertrek van de internationale trein naar Leuven, Luik en Duitsland.

Sedert 1 oktober is de trein welke om 6 uur uit Brussel vertrekt nog geen enkele maal op tijd in Gent aangekomen. Er was altijd een vertraging van 10 tot 20 minuten. De locomotief van die trein moet dagelijks 14 wagons en 4 fourgons voortslepen.

16 augustus 1898

In de grote statie van Gent-Zuid heeft zondagmorgen een drukte geheerst zoals men nog in lange jaren niet vastgesteld had, zelfs niet bij feestelijkheden. Een ononderbroken stroom reizigers bezette de verschillende winketten,

waarachter de bedienden ijverig in de weer waren met het afleveren van reiskaarten, de meeste voor de zeekust.

Men moest niet minder dan 4 bijzondere treinen naar Oostende inrichten en om 10 uur gaf men het geld terug aan de reizigers die nog geen plaats hadden kunnen vinden, daar al het te gebruiken materieel weg was. Men had op hun verzoek de reizigers zelfs plaats laten nemen in fourgons en veewagens.

Op zulke dagen is het zeker geen gemakkelijk postje om overste van de statie te zijn en de vertrekuren van al die bijgevoegde treinen te moeten regelen. Het hoofdbestuur zou het de ambtenaren en het publiek gemakkelijker kunnen maken door de dag voorop reiskaarten beschikbaar te stellen. Dat doet men al voor de pleziertreinen en voor de kaarten van de maatschappijen.

Op deze wijze zou de overste toch de zaterdag het benaderend aantal kaarten kennen en maatregelen kunnen nemen om tegen de zondag ook materieel te hebben.

Alhoewel de ijver van de ambtenaren zich zondag genoeg vermenigvuldigde met hier en daar passende bevelen te geven, konden zij het toch niet verhelpen dat de reizigers voor Londen, die om 8 uur moesten vertrekken, eerst om 9 uur wegstoomden en te Oostende misschien wel de maalboot zullen gemist hebben.

18 januari 1899

De inwoners van de boulevard Frère-Orban protesteren tegen het petroleumdepot dat het beheer van de spoorwegen aldaar doet oprichten. De stad laat deze depots niet meer toe, tenzij buiten de omtrek.

De vergaarbak kan 6000 hectoliter petroleum bevatten. Dat zou zeer gevaarlijk zijn voor de stad. Indien zulk een depot in brand komt en ontploft zouden vreselijke rampen te betreuren zijn.

30 juni 1899

Het comiteit van de Gentse Socialisten heeft gezien de omstandigheden in de Kamers te Brussel aangaande het algemeen stemrecht besloten alle dagen zittingen te houden, gevolgd door meetings en manifestaties. In de Zuidstatie staan 20 wagons met banken gereed om troepen naar Brussel te vervoeren. Soldaten wandelen in de statie.

Donderdagavond rond 7 uur heeft een groep betogers de aankomst afgewacht van de trein waarmee de volksvertegenwoordigers en senatoren terugkeerden van Brussel. Daar de zitting van de Kamer betrekkelijk lang geduurd heeft kwamen alleen de senatoren uit de trein.

De heren Léger en Claeys-Bouaert werden onthaald op geschuifel en het geroep “A bas la culotte!” De heer Lammens kon spoedig zijn rijtuig bereiken en uit het gewoel ontkomen. De betogers hebben zakjes blauwsel op het statieplein uitgegoten.

De volksvertegenwoordigers die met de volgende trein aankwamen en van de woelingen in Gent-Zuid op de hoogte waren gesteld, zijn te Ledeberg afgestapt.

20 december 1899

Op 26 augustus heeft het Ministerie van Spoorwegen aan de Elektrische Tramwegen de bouw toegestaan van een aubette op de hoek van de statie Gent-Zuid, mits het betalen van een jaarlijkse grondbelasting van 30 frank. Het paviljoen zal dienen tot wachthuisje voor de tram en als krantenkiosk.

Het spoorwegbestuur drong er bij de tramcompagnie op aan, bij de wederzijdse overeenkomst een clause toe te voegen waarin werd bepaald dat de huurster, Mademoiselle Steyaert, slechts deugdzame boeken mag verkopen, alsook bladen welke toegelaten zijn in de staties van de staatsspoorweg.

De tramcompagnie mag zich het recht voorbehouden, alle publicaties welke tegenstrijdig geacht worden met de goede zeden en moraal uit de etalage te bannen en de verkoop ervan te verbieden.

De lijst van de te mijden bladen werd haar intussen overgemaakt. De meeste zijn van Franse afkomst, zoals *Le Tutu*, *Beautés Parisiennes*, *La Vie en Culotte Rouge*, *L'Indiscret*, *Le Frou-Frou*, *Mars et VÈnus*, *Paris la Nuit*, *Tout à la Joie*, enz.

Gisteren is vastgesteld geworden dat ze *Le Flirt* aanbood. De tramcompagnie moet in de goederenkas van de statie vijf frank storten ten titel van boete en de kwijting zonder verwijl bezorgen aan de boekhoudkundige dienst van de Spoorwegen.

7 juni 1902

Wij vestigen de aandacht op de toestand van de deur in de wachtzaal eerste en tweede klasse van de Zuidstatie. Die blijft de hele dag en zelfs 's nachts open, zodat er in die zaal steeds gevaarlijke tochten heersen. Het luchttoestel dat dient om de deur te sluiten is sedert meer dan 14 dagen gebroken.

3 juli 1903

Verscheidene bedienden van het spoorwegbestuur, waaronder heel bijzondere, zijn gisteren de toestand van de Zuidstatie komen onderzoeken. Er blijft bijna geen enkele ruit meer heel en het zinken dak is gedeeltelijk verdwenen. Het zal een gevaarlijk werk zijn om dit alles te herstellen.

Misschien zijn er vreemdelingen die menen dat het in de voornaamste statie van Gent over een nieuwe uitvinding gaat, namelijk het maken van treksporen voor de rook uit de schouwen van de locomotieven, die dan niet meer onder de hangaars blijft!

21 september 1903

Vrijdag was men rond 5 uur in de namiddag in de Zuidstatie bezig gas over te brengen in de verlichtingstoestellen van een trein. De locomotief stond juist naast de gasput buiten de overdekte statie.

Een gloeiende kool viel op de geleidingsdarm in caoutchouc en brandde er een gat in. Onmiddellijk ontvlamde het gas en begon de caoutchouc te smelten.

De gasvlam vloog hoog boven de trein. Men trachtte ze te doven doch dat lukte niet. Eensklaps werd geroepen dat er een ontploffing te verwachten was. Schielijk vluchtten al de reizigers verschrikt weg.

Een werkmans van de ijzeren weg gelukte er in de darm af te wringen, waardoor de vlammen natuurlijk ophielden. De trein was intussentijd buiten de plaats van het voorval gevoerd.

7 december 1904

Binnen weinige dagen hoopte men dat de herbouwing van de nieuwe glazen daken in de Zuidstatie zou voleindigd zijn. Reeds had men boven de drie beuken houten ramen geplaatst en de glazen ruiten waren reeds ingestoken in de rechterbeuk langsheen het gebouw van de telegraaf en de koopwaren.

Dinsdagmorgen bemerkte men boven de twee middenspooren dat verscheidene dwarsbalken gekromd waren. Aan de werklieden werd verbod gegeven nog op het dak te klimmen en de werken werden stilgelegd. Men plaatste bovendien een hekken rond het gedeelte waar het gevaar het grootst scheen.

De treinen welke op die twee sporen komen moesten ter hoogte van de buffetten blijven staan. Men sloeg steeds het gedeelte gade dat met instorting was bedreigd.

Rond 2 uur 's namiddags hoorde men herhaaldelijk een veel beduidend gekraak en inderdaad, na enige minuten stortte het middendak met groot gedruis over een lengte van 30 meter in. Een ogenblik later bemerkte men dat

aan de ijzeren kolommen welke op de kaaien staan hier en daar grote zinken panelen in de hoogte hingen. Men zag gekromde ijzeren staven, verbrijzelde elektrische lampen en verwrongen gasbuizen. De sporen waren bedekt met de overblijfselen van de ramen.

Onmiddellijk werden rode vlaggen tussen de sporen geplant om de treinen te doen stilstaan vooraleer zij de plaats zouden naderen waar het ongeval gebeurde. De wachtzalen werden gesloten om de nieuwsgierigen te beletten zich in het midden van de statie te verdringen. Langs alle kanten kwamen dienstoversten toegelopen. Ze namen de meest dringende maatregelen welke door de toestand werden gevegd.

Indien het ongeval een half uur vroeger was voorgevallen zouden vele reizigers erge wonden opgelopen hebben bij het stappen uit de trein van Antwerpen die op het eerste spoor stond, waarvan de kaai nu vol puin ligt.

Men had niet zonder vrees bemerkt dat aan de kant van de koopwaren verscheidene ijzeren staven van de rechterbeuk op hun beurt schenen te plooiën. Het was dus niet onmogelijk dat dit gedeelte insgelijks instortte. Rond 4 uur kwam inderdaad het ahangend gedeelte van het dak, 250 m² groot, met vreselijk gedruis naar beneden.

Men zegt dat het dak van de statie gemaakt is in 1847. Het is dus omtrent 60 jaar oud. Het is waarlijk een wonder dat het zolang heeft stand gehouden.

Erik De Keukeleire

Fragmenten uit “Station Gent-Zuid en het Gentse Zuidkwartier - deel 1 (1832-1910)”, 338 pagina’s, oktober 2004, uitgave in eigen beheer.

GOAN WIRKE IN DA SCHUUN GENT.

‘t Ès nie an iederien gegeve als toeriest noar u wirk te goan.
Wel, ik hèn dat drij-en viertig joare gedoan.

In ‘t begin passeerdege kik langst d’hevelpuurte,
‘t Sint-pietersplein en de boeketoren, via de Minaar en de Kijtere
geroaktege kik tons op mijn wirk in ‘t Schippershuis aup de Gèsleije
Vanaup mijnen burau zagge kik tons konstant
guul deKruorelije, de sent-Michielskirke en de-brugge.

Moar achter ien moand of zesse
Kwame kik in de sent-Nikloasstroate terechte.
Vanaup het dak van het RTT-gebèw kostte kik tons geniete van de drei taures
van Gent.

Moar mee te verhuize noar Dronge-Mariakirke wierd dadde ien ander traject.
Te mier da mijn wirk tons in de Keizer Koarelstroate was.
Steld u ne kier veure, alle doage langs die schuune roete noar Gent:
SinMichielskirke en -brugge en van hieraup de Gèsleije en Kureleije
En uuk nog ‘t Groavekastiël en ‘t hield nie aup: de drij taurens,
‘t stadhuis, de koer saint Zors wa verder ‘t paleis van den biskop,
de nasionale banke, het Zeerar de Duvelstien
en daer bovenop uuk nog Lieven Bèwens wa wilde nog mier.

Vanop mijne bureaustoel zaggek op ‘t Belfort de droake
En wistte kik van woar da de wind kwam om goe thuis te geroake.
Oase kik mijnen blik noar benede liet zakke
Zagge kik de duive op Keizer Koarel zijne kop kakke.
Achter wa da den diene de genteneirs hee angedoan
Was da wel ien plezante vaststellinge.
Moest hij keune hij zoe die duive uuk ne strop andoen.

Vanop de tienste verdiepinge lag guul Gent aan mijn voete:
de kroanen van d’hoaven, de taurekes van Loerde,
‘t zelfs Siedmar kostege zien, de dampuurte en sint-Pietersstoase.
De huuge gebèwe van de woatersportboane
de peperbusse van Dronge, de vele kroken van Gent.

Zeg nu zelve, was kik giene sansaer dad allemoal te keune bekijke?
Moar toch, ‘k geve ‘t girre toe: mee pensioen zijn,

Alle doage doen wa dadde girre doet,
Tuupe tegoare mee u lieve vrèwe.
Dad ès toch ien ander poar mèwe.
Dat ès het summum en 't mag nog lange azuu blijve.

T. Poffyn
ne strop van d'Heuvelpuurte

ARCHIEF VAN SINT-BAAFS EN BISDOM GENT TOT EIND 1801 ONTSLOTEN

Onlangs verschenen de delen 6 tot 8 van de inventaris door dr. M. Gysseling van het archief van Sint-Baafs en het bisdom Gent tot eind 1801. De delen 1 tot 4 werden nog door Maurits Gysseling zelf persklaar gemaakt en verschenen, deels na zijn dood, in 1997 en 1998. Deel 5 werd voor publicatie nagezien door Willy Buntinx. De laatst verschenen delen werden geredigeerd door Marc Carnier.¹ Door deze archivaris werd ondertussen ook een inventaris gemaakt van het archief van de kerkelijke rechtbank van het oude bisdom Gent.² Aldus werd een van meest interessante archieven van Vlaanderen ontsloten. Het oudste stuk dateert van 819 en de collectie omvat het archief van de middeleeuwse Sint-Baafsabdij, van haar rechtsopvolger het Sint-Baafskapittel (eerst een collegiaal kapittel na de opheffing van de abdij en een kathedraal kapittel vanaf 1561), van de middeleeuwse Sint-Janskerk en van het oude bisdom Gent.

Summiere schets van de archiefvorming

Al in 1949 ontdekte Maurits Gysseling het bestaan van een bisschoppelijk archief in Gent, een archief dat tot dan toe angstvallig werd onttrokken aan de aandacht van niet-priesters. Hij slaagde erin de kerkelijke overheid te overtuigen dit bijzonder interessante archief ter beschikking te laten stellen in het

Rijksarchief te Gent.

Sinds haar ontstaan rond 629-639 bouwde de abdij en haar latere erfgenaam, het bisdom Gent, een belangrijk archief op dat herhaalde keren ernstig beschadigd werd. Die beschadiging kwam onder meer door de vlucht van de monniken voor de Noormannen en de verwoesting van de abdij in de negende eeuw. In 1537 werden de monniken seculiere kanunniken en in 1540 werden de abdijgebouwen onteigend. Het bisdom Gent werd opgericht in 1559. De inkomsten en goederen van de proosdij van Sint-Baafs zouden na de dood van de laatste proost overgaan naar de bisschop van Gent, maar het was pas na de reformatie, in 1588, dat de bisschop dit recht ook effectief kon uitoefenen. De meeste kanunniken verlieten Gent tijdens de calvinistische periode en zij namen een groot deel van het archief mee. Achteraf heeft men niet alles meer kunnen opnieuw verwerven. Een andere slag werd toegebracht tijdens de Franse bezetting. Ook onder het beheer van de archivariissen van de negentiende eeuw verdwenen belangrijke stukken. Toch bleef een indrukwekkend, maar weinig overzichtelijk fonds bewaard over deze zeer invloedrijke instellingen.

De bijdrage van Maurits Gysseling

Jarenlang heeft Maurits Gysseling met de van hem gekende uiterste nauwgezetheid en met monnikengeduld de vele meters documenten geïdentificeerd, geordend en geïnventariseerd.

Alle stukken, vele duizenden bladzijden, gingen minstens tweemaal door zijn handen. Hij slaagde er ook in door ruil meerdere stukken, die in de loop der tijden elders waren beland, terug bij het archief te voegen. De eindredactie en de uitgave heeft hij echter niet meer kunnen meemaken door zijn onverwachte dood in 1997. In 38.363 nummers, gespreid over 3.383, bladzijden wordt een beeld geschetst van de complexe instelling als de Sint-Baafsabdij en van de werking van het bisdom Gent.

Van de meeste stukken wordt niet alleen de functie, maar ook de precieze inhoud aangegeven, met datums, namen en plaatsen. Dit werk leest men niet als een droge opsomming, maar op vele bladzijden zelfs bijna als een verhaal. Naast de inhoudsopgave van de documenten, is er ondermeer ook de interessante verwijzing naar desbetreffende stukken die in andere collecties zijn beland. Naar verluidt zou er nu ook nog een index worden gemaakt, maar omwille van de omvang zou deze alleen op Cd-rom worden uitgegeven.

Het archief van de kerkelijke rechtbank

Kort na de oprichting van het bisdom Gent (1559) en de installatie van de eerste bisschop (1565) ging ook een plaatselijke kerkelijke rechtbank aan het werk. Het eerste register dateert van 1568. In tegenstelling met de rest van het bisschoppelijk archief, dat relatief goed bewaard bleef, ging van dit archief zeer veel verloren. Archivaris Marc Carnier gaf er de voorkeur aan de nummering van de delen M. Gysseling niet verder te zetten en in een aparte vormgeving de inventaris van dit archief uit te geven. De omvang met slechts 425 stukken is van een heel andere aard dan de vorige inventarissen. Wel wordt de diepgaande beschrijvingswijze van M. Gysseling verder gezet. Reeds de inventaris biedt interessante gegevens over de kerkelijke rechtspraak en moraal van de 17de en 18de eeuw. In bijlage volgt een uitvoerige lijst van personen die een kerkelijke toestemming (dispensatie) vroegen om een verboden huwelijk toch te mogen aangaan. Hier is ook een alfabetisch index aanwezig van de plaats- en persoonsnamen (niet van deze van de bijlage). Met deze uitgaven werd een belangrijke bijdrage voltooid voor de verdere geschiedschrijving van twee uiterst invloedrijke instellingen in onze regio. De werken zijn te bekomen op het Rijksarchief te Brussel en op het Rijksarchief te Gent.

Bert Vervaeet

- ¹ - GYSSELING M., Inventaris van het archief van Sint-Baafs en bisdom Gent tot eind 1801. Deel I. Sint-Baafsabdij en Sint-Baafskapittel als instelling (nrs.1-7534). Rijksarchief te Gent. Toegangen in beperkte oplage 64. Brussel, 1997. (20 euro)
- GYSSELING M., Inventaris van het archief van Sint-Baafs en bisdom Gent tot eind 1801. Deel II. Sint-Baafsabdij en Sint-Baafskapittel als instelling. Gemene goederen van kapittel en bisdom (nrs. 7535-13978), Toegangen in beperkte oplage 65. Brussel, 1997. (20 euro)
- GYSSELING M., Inventaris van het archief van Sint-Baafs en bisdom Gent tot eind 1801. Deel III. Gemene goederen van kapittel en bisdom. Bezittingen door het bisdom geërfd van de abdij (nrs. 13979-21805), Toegangen in beperkte oplage 66. Brussel, 1997.(20 euro)
- GYSSELING M., Inventaris van het archief van Sint-Baafs en bisdom Gent tot eind 1801. Deel IV. Bezittingen door het bisdom geërfd van de Sint-Baafsabdij (nrs. 21806-27887), Toegangen in beperkte oplage 67. Brussel, 1997.(19 euro)
- GYSSELING M.- BUNTINX W., Inventaris van het archief van Sint-Baafs en bisdom Gent tot eind 1801. DeelV. Bezittingen door het bisdom geërfd van de Sint-Baafsabdij (vervolg). Kerkelijk beleid van het bisdom (nrs. 27888-31805), Toegangen in beperkte oplage 69. Brussel, 2000. (14 euro)
- GYSSELING M.-CARNIER M., Inventaris van het archief van Sint-Baafs en bisdom Gent tot eind 1801. Deel VI. Kerkelijk beleid van het bisdom (nrs. 31806-34452), Toegangen in beperkte oplage 70. Brussel, 2004. (14,50 euro)
- GYSSELING M.-CARNIER M., Inventaris van het archief van Sint-Baafs en bisdom Gent tot eind 1801. Deel VII. Kerkelijk beleid van het bisdom (nrs. 34453-36840), Toegangen in beperkte oplage 71. Brussel, 2004. (16 euro)

- GYSSELING M.-CARNIER M., Inventaris van het archief van Sint-Baafs en bisdom Gent tot eind 1801. Deel VIII. Kerkelijk beleid van het bisdom (nrs. 36841-38363), Toegangen in beperkte oplage 72. Brussel, 2004. (12,50 euro)

² CARNIER M., Inventaris van het archief van de officialiteit van het bisdom Gent (1445) 1559-1801.- Rijksarchief te Gent. Inventarissen 72, Brussel, 2005. (5 euro)

ALS GENTENAARS ZINGEN

In mijn jeugd - en dat is al lang geleden - heb ik meer dan eens een oudere Gentenaar de stem horen verheffen om ons een liedje tegen beste te geven. Dat waren gewoonlijk aria's uit opera's, of wel liederen die toen in de mode waren. Maar waren de eerste woorden dan van het oorspronkelijk stuk, er volgde een Gentse versie die niets te maken had met de originele tekst. Zo ging het bvb. met een aria uit de opera Carmen:

- Toreador!
- Mijn katte ès versmuurd
- Aan de Brugse Puurt.
- hedde'r nie van d'huurd?

Ook:

- Zaza,
- C'est une femme...
- Die gîen hoar-n-hee
- Moe hem nie kamme...

Of nog:

- Sous les ponts de Paris
- Hing-t-er nen end sossie,
- 'k Paktege mijn mes en ik snee hem in twee,
- Sous les ponts de Paris.

Ook bij den troep heb ik een Gentenaar horen zingen, maar ik vermoed dat het zijn eigen verzinsels waren, ik heb ze daarna nooit meer gehoord. Zo zong

hij uit “Het Land van de Glimlach”

- Je t'ai donné mon coeur...
- 't Was 'n erreur!
- 't Zal nie mîer gebeur.

En iets wat brutaler:

- Kom doet uw venster open
- Da'k op eu muile klope!

Als het maar rijmde.

Wellicht zullen oudere lezers nog andere “vermassacreerde” liedjes hebben gehoord.

Richard Verlinden

DE RAMP OP HET HEIRNISPLEIN IN SEPTEMBER 1891

Het is al een tijd geleden, maar alleen de jongsten onder ons herinneren zich de catastrofe niet die in de tachtiger jaren van de vorige eeuw in het Heizelstadion te Brussel heeft plaatsgevonden. Supporters op de tribunes hebben daar toen een drama veroorzaakt met vele doden en gewonden tot gevolg, dat weerklank heeft gevonden tot ver buiten onze grenzen.

Veel langer geleden, kleinschaliger en van alleen plaatselijk belang, is een gelijkaardige ramp die in de herfst van 1891 te Gent op het Heirnisplein is gebeurd. In de stad en de omgeving maakte die gebeurtenis toen het gespreks-onderwerp van de dag uit.

Op de uitgestrekte weide van de Heirnis richtte de Gentse afdeling van de Bond der Belgische drukpers op zondag 27 september van dat jaar een groot feest in. Als we de kranten van die tijd mogen geloven¹ was de toeloop van het volk buitengewoon groot.

Reeds van vòòr twee uur in de namiddag stroomde “een ontzaglijke menigte” naar de plaats waar het feest om drie uur zou beginnen.

Tegen één van de drie muren die het plein afboordden, had het feestcomité een houten tribune laten timmeren. Dit werk was uitgevoerd onder leiding van een zekere Stevens, een ondernemer die aan het hoofd stond van een firma die in dergelijke constructies gespecialiseerd was. Hij was het, bijvoorbeeld ook, die de Genstse hippodroom had gebouwd, een man met de nodige stielkennis en ervaring, zo moest men toch aannemen...

Rond halfdrie, een half uur vòòr de aanvang van het feest, hoorde men op een plaats ergens onder de tribune het geluid van hamerslagen. De reeds aanwezige toeschouwers op het verhoog sloegen daar echter geen acht op, alle blikken waren immers gericht op de voorbereidingen voor het feest. Om drie uur stipt was het dan zover: een kanonschot was het teken dat het schouwspel inluidde. De turners in aangepast uniform deden dan hun intrede, voorafgegaan door het muziekkorps van de Gentse weeskinderen.

Op een gegeven ogenblik, om redenen die onbekend zijn gebleven, verlieten de toeschouwers die voor de duurste plaatsen van twee frank hadden betaald, het aan hen toegewezen deel van de houten constructie. Stormenderhand gingen ze in groten getale de goedkopere linkerzijde van de tribune innemen. Ze klauterden daartoe over de leuning die de twee helften van elkaar scheidde. Het gevolg was dat er op het linkerdeel meer dan tienmaal het voorziene aantal volk stond en op het andere deel veel te weinig.

Het is zeer waarschijnlijk dat deze extreme belasting van één kant van de tribune, met een ongelijke verdeling van het gewicht mede oorzaak was van wat rond half vier gebeurde.

Op dat moment bemerkte een feestcommissaris dat de “estrade” sterk naar de linkerzijde begon over te hellen. Onmiddellijk nadien hoorde men een licht gekraak en stortte het gevaarte over de ganse breedte in elkaar.

Aannemer Stevens werd daarbij erg gekwetst en stierft kort nadien. Hij was het die nog geen uur voordien aan een timmerman, een zekere Morren, had gevraagd om met de hamer de draagbalken en de hele fundering te stutten. Dit waren de doffe slagen die men - zoals gezegd - reeds kort na het begin van het feest had gehoord. Maar het had blijkbaar niet mogen baten.

Heel de neergestorte tribune maakte één dode en vele gewonden. Een paar dagen nadien was de hele ordeloze hoop planken en balken nog niet opgeruimd. Van de hondervijftig stoelen die waren voorbehouden voor de hoge gasten, waren er twintig gebroken. De rode draperieën waarmee een zekere Van de Putte deze selectie zitjes had versierd, waren op vele plaatsen gescheurd en ook de wapenschilden, die aan de tribune waren vastgemaakt, kwamen niet ongeschonden van onder het puin te voorschijn. De materiële

LA CATASTROPHE À L'HEIRNISSE À GAND 27 SEPTEMBRE 1891.

ECROULEMENT D'UNE ESTRADE
NOMBREUSES VICTIMES

INSTORTING EENER ESTRADE
TALRIJKE SLACHTOFFERS

HET RAMPGEVAL OP DE HEIRNISSE · TE GENT · 27 SEPTEMBER 1891 ·

UITGAVE TH. ROBBENS, GENT.

EDITION TH. ROBBENS, GAND.

Treurig Lied
SCHRIKKELIJK ONGELUK

IN DE

HEIRNISSE

Zangwijze : DE VLAAMSGHE BORST

REFREIN

Een groot geschreeuw van mannen en van vrouwen
En van kleine schaapjes o wat droevig geval
Veel huisgezinnen zijn er in de rouwe)
O wie is 't die de kleine kiudéren troosten zal) bis

1 Coupleet

Wat wreed geval ziet men nu weer gebeuren
Een ramp is weer geschied in onze stad
Menig huisgezin zal 't ongeluk betreuren
Van hem die ook de plaats betrad
In d'Heirenes die werd een feest gegeven
Tot het vermaak van groot en klein
Die ook twee menschen beroofde van hun leven
Die vrouw en kinderen laten in de pijn.

2 Coupleet

Duizeede menschen waren heen gekomen
Om te bezoeken dat soldatenfeest
En als nu allen hebben plaats genomen
Met blij gemoed niemand was er bevreesd
Een wreed gekrakopeens kwamen te hooren
Alles stuikt in al met een wreed gedruis
Men hoort een moeder bittre zuchten smooeren
Gekwetst, bewustloos bracht men haar naar huis

3 Coupleet.

Men hoorde nu veel jammerlijke klachten
Elk riep naar kindren en naar echtgenoot
Wie kon hem aan zoo eene ramp verwachten
Aan een geval zoo schrikkelijk en zoo groot
Gansch de stad stond in rep en roere
Elkeen die liep al naar het Heirnesplein
Om te gaan zien naar zuster of naar broeder
Een moeder weende om haar kinderen klein.

4 Coupleet.

Van alle kanten kwam men hulp te bieden
Na dat de eerste schrik nu was gedaan
Onze soldaten met wat brave lieden
Die hebben spoedig hunner plicht gedaan
Langs alle kanten zag men er wegdragen
Gekwetst, bebloed gebroken of gewond
Men hoorde kindren naar hun ouders vragen
't Was droef om zien wat akelige stond.

schade was dus wel aanzienlijk en er waren ook vele min of meer zwaar gekwetsten.

Het nieuws van de ramp verspreidde zich bliksemsnel in de stad en velen spoedden zich naar de Heirmis om allerlei redenen: ramptoerisme, maar ook ouders en verwanten die tussen hoop en vrees op zoek gingen naar het lot van hen die naar het feest waren gaan zien.

De straatzangers, in 1891 nog steeds belangrijke nieuwsbrengers en een geapprecieerd deel van de media van die tijd, klommen met bekwame spoed in hun pen. Ook Th. Robbens, een Gentse drukker, haastte zich om door een anoniem gebleven etser een grote prent (hierbij op minder dan halve grootte afgebeeld) te laten maken en die te koop aan te bieden.

Twee liederen, gedrukt op langs één kant bedrukte blaadjes, werden door twee zangers in de straten van Gent ten gehore gebracht en aan de toehoorders verkocht.

Het ene lied is geschreven door de bekende Gentse zanger Paul de Snerck (1855-1941), volgens de steekkaarten van de burgerlijke stand “klakkenmaker”, wever en dagloner, maar blijkbaar daarenboven ook nog straatzanger. Van hem zijn een betrekkelijk groot aantal liedteksten bewaard. Hij woonde in de Zandstraat nr. 99, in de nabijheid van de Heuvelpoort en liet zijn blaadje drukken in de snelpersdrukkerij van L. De Busscher in de Savaanstraat. Ziehier zijn lied (in gemoderniseerde spelling).

EENE AFGRIJSELIJKE RAMP IN DE HEIRNESSE

Zangwijze: Nieuwjaardag

1.

Wat wreed malheur zien wij nu gebeuren,
Die menig mens brengt in 't verdriet,
Die armen en rijken nu doen treuren,
Voor die in d'Heirnisse 't leven liet.
Daar hoorde men van groot en klein
Zo bitter naar hunne ouders vragen,
Of wel een vader in veel pijn
Smeekte bij zijn lief kind te zijn.

Refrein

Elk voelde daar zijn harte beven
Men hoorde daar smeken tot God,
Een ander zoch haar echtgenoot,

En riep waar mag hij zijn gebleven. (bis)

2.

Het mensenhart zou er van breken,
Als men die plaats van rampen ziet
Waar veel droeve tranen leken
Die menig hart in droefheid stiet
Eene vrouw zocht naar haren man
Zij dacht hem niet meer levend te vinden
En smeekte in haar droef getraan
Om thans met hem in 't graf te gaan.

Refrein

Elk voelde daar zijn harte beven
Men hoorde daar smeken steeds tot God,
Zijn mijne lieve kinderen dood,
Ach Heere laat hen toch in 't leven. (bis)

3.

'k Zag daar een kind van slechts acht jaren
Dhat wenend bij zijne moeder zat
Haar leven was ook in gevaren
Zij riep mijn kind het is te laat
Ach nu blijf ik hier gans alleen
Waar moet ik heen en wie zal mij helpen
Kon ik hier sterven op dit plein
Wat zou ik toch gelukkig zijn.

Refrein

Elk voelde daar zijn [harte] beven
Van het gekermt in het rond,
Het bloed die stroomde langs den grond, [die: lees dat]
Van hen die nu nog was in 't leven. (bis) [was: lees waren]

4.

Men zag van alle kanten lieden
Op dit bloedvels nu toegesneld
Elk kwam voor troost en hulp te bieden
Mar stond van droefheid geheel ontsteld
Een vader met een gebroken been
Lag gans bebloed zo droef te kermen

Terwijl de moeder naar het scheen
De vlucht nam met haar kinderen klein.

Refrein

Elk voelde daar zijn harte beven,
Of riep waar mag mijne moeder zijn,
Misschien ligt zijn in grote pijn,
Och Heer bewaard haar toch het leven. (bis) [bewaard: lees bewaar]

5.

Men zal het feest lang onthouden
Dat vele mensen brachten in pijn
Want velen zijn in leed en rouwen
Of zullen eeuwig ongelukkig zijn
Die moeder, kinderen, echtgenoot
Door dit schouwspel kwam te verliezen
En later bij gebrek aan brood
Misschien zal stervende de hongerdood.

Refrein

Elk voelde daar zijn harte beven,
En zocht naar vriend of bloedverwant
Dit hoorde men langs alle kant,
Och Heer laat hem toch in 't leven. (bis)

Einde

De Snerck bespeelt handig de gevoelens van zijn toehoorder. Kleine kinderen roepen om hun ouders en een radeloze vader smeekt om bij zijn lief kind te zijn dat onder het puin bedolven ligt. Een vrouw zoekt haar man. Hij is blijkbaar omgekomen en zijn echtgenote wil niets liever dan samen met hem “in ‘t graf gaan”. Een achtjarig kind zit wenend bij haar moeder, het bloed stroomt langs de grond, moeders en kinderen die hun man en vader verloren, riskeren “bij gebrek aan brood” de hongersdood te sterven.

Het wordt allemaal sterk overdreven met pathos, overvloedig geweest, in de typische stijl van dergelijke straatliederen die op de door omstandigheden kwetsbare gevoelens inbeuken in de hoop daarbij een traan los te weken en de geldbeugel open te maken. Het was inderdaad een onderwerp waar zangers brood in zagen. Dit blijkt ook nog uit een tweede lied over dezelfde gebeurtenis: “Treurig Lied: Schrikkelijk Ongeluk in de Heirnisse”. We beelden het hier

af:

De zangers ervan zijn de broers Florent (1865-1932) en Alfons Van Hulle², eveneens twee fabrieksarbeiders en bekende straatzangers uit de Arteveldestad. Hun namen komen voor onderaan op de laatste bladzijde aan het dubbel blaadje waarop dit lied samen met nog enkele andere voorkomt. Ze noemen het feest ten onrechte een zaak van “soldaten”, d.i. een soldatenfeest, waarbij twee mensen het leven zouden gelaten hebben. Langs alle kanten, zo overdrijft hij, werden slachtoffers weggedragen, “gekwetst, bebloed, gebroken of gewond” en “gansch de stad stond in rep en roere”. En marktzangers van alle tijden pikken in dergelijke omstandigheden graag een graantje mee.

W.L. Braekman

¹ Gazette van Gent, 28 en 29 september 1891.

² Zijn geboorte- en sterfdatum zijn niet bekend.

8 Augustus 1467

63 Gentenaars moeten in Brussel de genade gaan afsmeaken van Karel de Stoute.

8 Augustus 1484

Vanaf heden is het verboden nog hondenhutsepot op de markt te verkopen.

8 Augustus 1777

Geboorte van Jan-Baptist Hellebaut in het Valkestraatje (een zijstraatje van de Veldstraat dat naar de Leie liep) als zoon van een horlogemaker.

Hij ontving zijn eerste onderricht in particuliere scholen gehouden door vrije schoolmeesters. Eerst bij Teirlynck in het Heilig Geeststraatje, dan bij Delbecq in het Schepenhuisstraatje. Hij studeerde daarna bij de Augustijnen en aan het “Collège des Humanités” in de Volderstraat.

In de vakantie ging hij werken als letterzetter bij de drukker Spillebaut op de Steendam en als corrector bij de Goesin op de Hoogpoort.

Daarna ging hij Filosofie studeren in Leuven. Later ook nog Rechten. Het is daar dat hij op 13 Augustus 1793 uitgeroepen werd tot “Primus”.

Hij was dan juist 19 jaar geworden. Het was meer dan een eeuw geleden dat deze eer nog te beurt gevallen was aan een Gentenaar. Dat zo iets moest gevierd worden hoeft geen betoog. Maar de manier waarop dit gevierd werd, dat kunnen wij ons nu niet meer voorstellen. Maar de feiten liegen er niet om, zij het dan ook dat het nog altijd met een beetje ongeloof is dat wij er kennis van nemen. Hij werd triomfantelijk ingehaald op 25 Augustus.

Een “praeltrein”, versta daaronder een stoet, ging hem afhalen buiten de Keizerpoort om hem te begeleiden naar het Stadhuis waar hem, na diverse toespraken, erbetuigingen en rijke geschenken, een banket wachtte waar 480 genodigden aanzaten.

De stoet bevatte 33 delegaties. Wij zullen ze hier niet allemaal vernoemen, maar toch enkelen om u een idee te geven. Dat de triomfklokken luidden en de beiaard speelde had u waarschijnlijk al begrepen. In die stoet, wij maken een beperkte keuze, kon men zien: de stadstrompetters, de liefhebbers van Rhetorica, de Kraankinderen met hun praalwagen, de Vleeshouwers en de Visverkopers in hun gala-uniform te paard, de Paters Augustijnen met hun studenten, studenten van het Keizerlijke College, afgevaardigden van de Schepenen van de Keure en van Ghedeele, de 4 Hoofdgilden met hun erete-

Jean-Baptiste Hellebaut 1774-1819

kens, de Voorzitter van de Raad van Vlaanderen, de Abten van St-Pieters, Baudeloo, Drongen en St-Pharaïle, de Kommandant van het Kasteel, afgevaardigden van de Academie. Wij laten het hierbij.

Het beperkte zich natuurlijk niet tot al die autoriteiten in hun koetsen, heel de

bevolking feestte mee. Iedere Gentenaar was zo fier alsof hij zelf uitgeroepen was tot Primus. Overal, tot in de kleinste straatjes toe, hingen er spandoeken, welkomstgroeten en lofdichten.

Een bakker rechtover het College van de Augustijnen waar de Primus nog gestudeerd had, verkondigde “Hellebaut, nu nog hoog gezeten, kwam hier dikwerf taarten eten”, daarbij fijntjes insinuerend dat de kwaliteit van zijn taarten er wel voor iets zal tussengezeten hebben dat Hellebaut zulk een briljant resultaat behaald.

De vroedvrouw die Jan-Baptist ter wereld hielp brengen, annonceerde, zo fier als een pauw, met koeien van letters op haar huisje: “Hier woont Belleke, zij hielp de Primus uit het Kapelleke.”

Hellebaut studeerde daarna Rechten in Parijs waar hij verbleef tot in 1797.

In 1803 aanvaardde hij de plaats van leraar in de Wiskunde aan de “Ecole Centrale” en een betrekking bij de stedelijke Administratie. Toen in 1804 de “Ecole Centrale” afgeschaft werd, werd hij lid van de Gentse Balie en vestigde zich als advocaat. Bij de oprichting van de Universiteit in 1817 werd hij benoemd tot Professor in de Rechten.

Op 4 oktober 1819 werd hij benoemd tot Rector. Hij heeft niet lang die functie kunnen uitoefenen want 23 dagen later overleed hij in zijn huis in Onderbergen.

Hij werd begraven op het Kerkhof van de De Smetstraat; 37 koetsen volgen het stoffelijk overschot.

8 Augustus 1843

Geboorte van Florimond Van Duyse.

Zie “Ghendtsche Tydinghen” - 2002 - N° 1 -pp. 33-34

8 Augustus 1889

Huwelijk van Leo Baekeland met Céline Swarts.

8 Augustus 1893

Geboorte te Aarlen van Jan Gillis.

Deze Dr. in de Scheikunde en de Plantkunde begon als leraar aan de athenea van Amsterdam, van Doornik en de Normaalschool in Gent.

Hij werd daarna Professor van Analytische Scheikunde aan onze Universiteit waarvan hij in de periode 1953-1957 Rector was.

Hij overleed op 26 Augustus 1978.

8 Augustus 1909

Dood van Richard Boddaert.

Deze gekende Gentse geneesheer werd geboren in 1834.

Hij werd in 1868 tot Gewoon Hoogleraar aan de Genstse Universiteit waar hij ijverde voor het praktisch onderwijs in de fundamentele wetenschappen.

9 Augustus 1559

Filips II verlaat de Nederlanden en zal er nooit meer terugkeren.

9 Augustus 1808

Pierre Joseph Pycke wordt door Faipoult aangesteld als Burgemeester van Gent.

Hij werd hier geboren op 1 September 1771.

Hij bezat een aanzienlijk fortuin en zag af van de vergoeding die verbonden was aan dit ambt. En dat was niet mis, want zijn voorgangers ontvingen daarvoor jaarlijks 6.000 goudfrank. Hij was belust op eretitels en richtte daartoe een smeekbede aan de Minister van Binnenlandse Zaken. In een beetje kinderachtige brief haalde hij als argument het verzaken aan zijn wedde aan.

Aangezien hij een trouwe dienaar was van de Keizer benoemde Napoleon hem tot Ridder in het Erelegioen en tot "Baron de l'Empire".

Als "Maire" voerde hij stipt alle bevelen der Fransen uit en in 1810 ontving hij met veel praalvertoon Napoleon en Marie-Louise.

In 1811 werd hij benoemd tot Prefect van Zeeland en hij werd als burgemeester opgevolgd door Josse Van der Haeghen.

Niettegenstaande het feit dat hij een vurige voorstander geweest was van Napoleon wist hij de gunst te verwerven van Willem I. Deze benoemde hem tot Ridder van de Nederlandse Leeuw en lid van de Staten-Generaal.

Hij eindigde als Gouverneur van Antwerpen.

9 Augustus 1847

De nieuwe spoorlijn Gent-Lokeren-Sint-Niklaas-Antwerpen wordt plechtig ingehuldigd.

9 Augustus 1913

Inhuldiging van het monument aan de Gebroeders Van Eyck.

Het idee om een monument op te richten voor de gebroeders Van Eyck bestond al verschillende jaren, maar de concrete realisatie kwam er in 1913 onder impuls van Joseph Casier, een van de 3 Directeurs van de Wereldtentoonstelling.

Een deel van de kosten werd gedekt door de opbrengst van een internationale inschrijving. Het was niet alleen Gent die deze twee grote kunstenaars wilde eren, in verschillende landen waren er Van Eyck-comités opgericht, zo in Nederland, Engeland, Frankrijk, Duitsland, Rusland, Scandinavië en Amerika.

De plechtigheid ging door in de namiddag. Om 2 uur hoorde men in de verte gejuich in de Vlaanderenstraat, het was Koning Albert die aangekomen was. Aan het stanbeeld van Lieven Bauwens werd de weg vrijgemaakt voor de koninklijke auto en de vorst werd begeleid naar een tribune die voor hem opgericht was.

Buiten praktisch alle de binnenlandse autoriteiten en veel afgevaardigden uit de internationale artistieke wereld, waren hier ook meer dan 2.000 kijkklustigen toegestroomd. Vanzelfsprekend ging de plechtigheid gepaard met toespraken, o.m. van Joseph Casier, Voorzitter van het Van Eyckcomité en van Schepen Maurice De Weert.

Dit prachtige monument werd in een recordtempo gemaakt door de toen 32-jarige Geo Verbanck, terwijl Valentin Vaerwyck het architecturaal gedeelte voor zijn rekening nam.

Beide artiesten werden vanzelfsprekend aan de Koning voorgesteld.

Minister Cooreman stelde aan de Koning ook de componist Camille Saint-Saëns voor die speciaal voor deze gelegenheid naar hier gekomen was. De koning voerde een eerder land gesprek met deze kunstenaar.

Toch enkele woorden over het monument zelf. De Gebroeders Van Eyck zitten in een plechtige houding naast elkaar op een troon. Mannen, vrouwen en kinderen komen hen bloemenkransen aanbieden als blijk van hun bewondering. Een ernstige Hubert schijnt verzonken te zijn in de lectuur van de bijbel waaruit hij zijn insparatie put. Aan zijn voeten herinneren palet en penselen aan zijn meesterschap. Naast hem zit zijn jongere broer Jan die, geboeid door de geniale conceptie van zijn broer, aanstalten maakt om de laatste hand te leggen aan hun gezamenlijk meesterwerk.

In tegenstelling met de bewonderaars zijn beiden gekleed in de stijl van die tijd, t.t.z. in een lang zwierig gewaad. En het is waarschijnlijk deze kledij die een Amerikaanse toeristische gids, die hier gekomen was met een groep landgenoten, in verwarring zal gebracht hebben, want hij verklaarde plechtig en met luide stem aan de rond hem geschaarde groep: "And this, Ladies and

Gentlemen, is the statue of John Van Eyck and his wife.”

9 Augustus 1978

Dood van Johan Daisne.

Pseudoniem van Herman Thiery. Hij werd geboren op 2 September 1912 in de Rabotstraat 16 als een der zonen van Michel Thiery.

Zijn voorvaders zijn afkomstig van Château Thierry, hoofdplaats van het Département Aisne, vandaar zijn pseudoniem.

Na het Atheneum was hij, in 1930, een halfjaar werkzaam als bediende in de “Lys”.

Ging dan naar de Universiteit waar hij promoveerde tot Dr. in de Economische Wetenschappen met het proefschrift “De filosofische waarden in de Economie”.

Hij volgde eveneens cursussen in de slavische talen en kende Russisch, Pools, Tschkisch en Zweeds.

Johan Daisne 1912-1978

In 1935-1936 deed hij zijn legerdienst in de Schoolbatterij van het 2e Regiment Zwarte Legerartillerie. Na enkele weken studiemeester te zijn geweest aan het Atheneum in 1936, werd hij Adjunct-directeur van de

Landsbond van Bouwbedrijven en Openbare Werken te Brussel.

Van 1936 tot 1945 woonde hij in Brussel. Te gelijkertijd was hij leraar Duits aan de Stedelijke Normaalschool voor onderwijzeressen alhier en, van 1940 tot 1945, Docent Nederlands aan het Franstalig Instituut voor Sociale studie te Brussel.

Gemobiliseerd als reserve-officier is hij in 1940 verbindingsofficier in Zuid-Frankrijk. Terug thuis in Augustus treedt hij toe tot het verzet en op het einde van de oorlog moet hij een tijdje onderduiken.

In 1945 werd hij benoemd tot Hoofdbibliothecaris van de stedelijke bibliotheek op de Ottogracht.

In 1967 volgde hij Herman Teirlinck op in de Vlaamse Academie.

Op 3 November 2004 werd een postzegel van 0,75 euro uitgegeven die aan hem gewijd was.

10 Augustus 1543

Geboorte te Aalst van Joos Balbiaen.

Deze dokter en alchimist was hier gedurende de Calvinistische Republiek legerkapitein. Hij had gestudeerd aan de universiteiten van Heidelberg, Orleans en Padua.

Na zijn medische studies trouwde hij met een edele dame uit Gavere en ging waarschijnlijk daar wonen, maar in 1576 kwam hij naar Gent.

Hij stierf te Gouda op 12 Mei 1616.

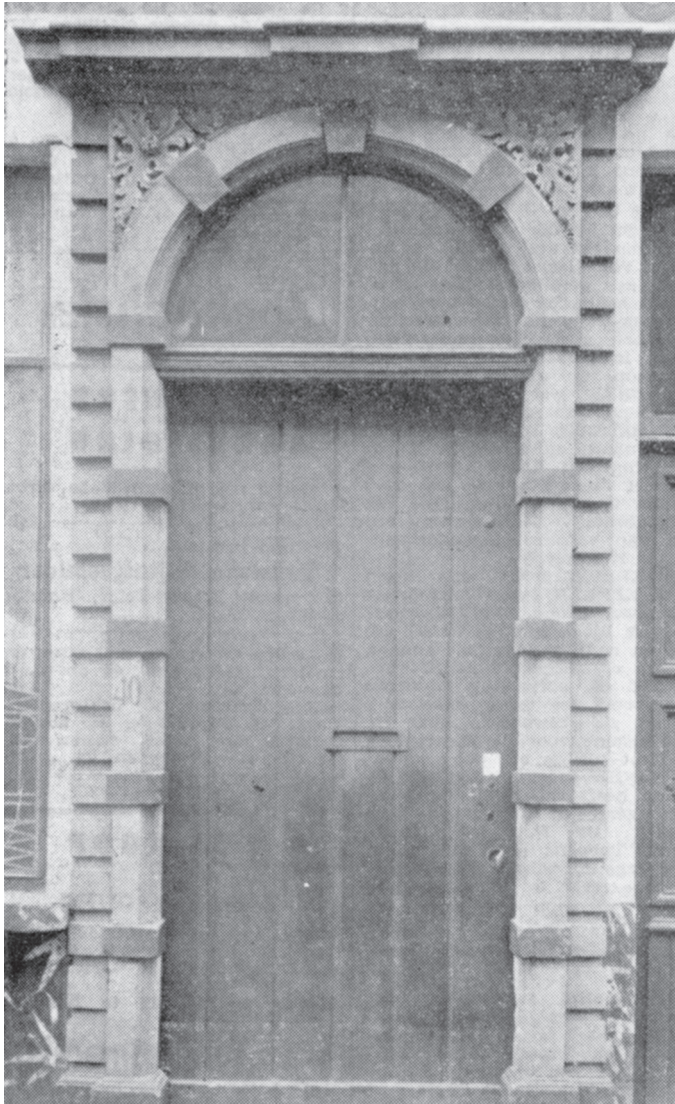
10 Augustus 1789

Inhuldiging van de Parnassusschouwburg.

De Rederijkerskamer "De Fonteyne" had met de heer Neerman een overeenkomst afgesloten waarbij deze laatste zich akkoord verklaarde een toneelzaal te bouwen aan zijn herberg "De Parnassusberg".

Het zaaltje was tamelijk goed uitgerust. Bij zijn opening in 1789 bevatte het een galerij, een rang loges en, beneden, de gebruikelijke parket- en parterreplaatsen.

De Fonteinisten weren de hoofdhuurders, maar mochten de zaal onderverhuren aan andere gezelschappen. Dit was alleszins in strijd met het octrooi dat aan de St-Sebastiaansgilde het monopolie verleende voor dergelijke zaken en een proces bleef dan ook niet lang uit. Een proces dat, zoals de meesten jaren aansleepte. Op dat gebied is er sedert meer dan 2 eeuwen niet veel veranderd. Een proces dat trouwens geen einde kende omdat de Franse bezetter de gilden, waaronder de St-Sebastiaansgilde, afgeschafte had. De Parnassus-

Het ingangspoortje van de Parnassusschouwburg

schouwburg was niet alleen de nieuwe “Nederduytsche Schouwburg” maar werd zoals gezegd ook verhuurd aan liefhebbersgezelschappen, waaronder het “Théâtre des Variétés Amusantes”...

Op 1 Januari 1807, werd het door de bezetter verboden nog voorstellingen te geven in het Nederlands en dat had het sluiten van het zaaltje voor gevolg. Het

zou pas 5 jaar later heropende worden.

In 1837 werd het amateurgezelschap “La Société Grétry” de hoofdhuurder van de Parnassusschouwburg die toen ook la “Salle Grétry” genoemd werd. Het zaaltje is bekend geweest onder verschillende namen, want men sprak ook wel van “de Rhetorica”.

De Opera vond er van 1937 to 1840 een onderkomen toen de nieuwe schouwburg gebouwd werd.

In 1848 verloor de “Parnassusberg” zijn bestemming als schouwburg en zou gedurende een halve eeuw een gekende danszaal zijn. Van een zekere standing evenwel, want iemand zonder hoed of col maakte geen kans om er binnen te geraken.

In de 2e helft van de 19e eeuw werd de zaal ook regelmatig gebruikt voor het houden van politieke meetings.

U ziet het, een zaaltje dat innig verbonden was met het Gents verenigings- en amusementsleven en een rijke geschiedenis gekend heeft. In onze verlichte 20e eeuw mocht het dus best verdwijnen. Het schilderachtige, meer dan 2 eeuwen oude ingangspoortje dat zo veel honderdduizenden Gentenaars had zien passeren op weg naar een gezellig avondje, bestond enkele tientallen jaren geleden nog. Maar ook dat was er nog te veel aan. Het werd gesloopt.

Waar eens de Parnassusberg was staan nu hopeloos banale gebouwen die, opgehemeld in bepaalde achitectuurkringen, zeker geen verrijking betekenen voor onze Oude Houtleie.

10 Augustus 1807

Nieuwe munterij in de Kulderschool. De woedende kulders vernietigen werkhuisen en machines.

10 Augustus 1820

Inhuldiging van het nieuw lokaal van de Vrijmetselaarsloge “Les Vrais Amis” in de Achtersikkel.

10 Augustus 1896

Dood te Deurle van Xaveer De Cock.

Hij werd geboren op de Hoogpoort op 10 Maart 1818 als zoon van een simpele kleermaker.

Het gezin telde 6 kinderen: 3 jongens en 3 meisjes. Zijn vader zou het succes van zijn zonen Cesar en Xaveer niet meemaken, want hij stierf vrij jong gedu-

rende een van die 19e eeuwse cholera-epidemieën.

Een enorm probleem voor zijn weduwe die de kinderen van school moest nemen omdat zij het karig schoolgeld niet kon betalen. Gelukkiglijk duikt er een Mijnheer Gaillard op, een Gentse mecenas die Xaveer laat studeren aan de Antwerpse Academie onder de leiding van Ferdinand de Braekeleer. Een gedroomde leerschool voor iemand met talent.

Terug in Gent is hij zeer actief en hij is één van die jongeren die medestichter is van het “Kunstgenootschap”.

In 1852 vertrekt hij naar Parijs. Hij is dan 34 jaar. Hij zou er 7 jaar blijven, zij het dan ook dat hij de zomers doorbrengt in Barbizon. Maar hij heeft heimwee naar Gent en naar de Leie. Dat komt duidelijk tot uiting in de brieven die hij schrijft aan zijn goede vriend Binus Van de Abeele, de schilder-burgesmeester van Latem.

In 1859 houdt hij het niet langer uit in Parijs en hij vestigt zich eerst in St-Denijs-Westrem, later in Deurle. Hij is eindelijk terug in de mooie natuur waar hij zich perfect gelukkig voelt. Nu mag men niet vergeten dat het Leielandschap in die tijd nog volledig gaaf was, wat de dag van vandaag, helaas, niet meer het geval is. Welk beter kader zou men kunnen dromen voor een talentvolle artiest?

Men kan zich nu nog moeilijk voorstellen dat wanneer men vroeger even voorbij de oude stadspoorten ging, men terecht kwam in landelijk gebied zonder één storend element. Een frappant voorbeeld daarvan kan men zien op een schilderij van Xaveer De Cock, de Meersstraat voorstellend. Dit is geen stadsgezicht, het is puur den “boerenbuiten”.

De landschaps- en dierenschilder die hij was kon zich hier volledig uitleven en hij sleet, zeer hard werkend, gelukkige dagen in Deurle met vrouw en kind. Xaveer De Cock stierf in Deurle in 1896, 78 jaar oud. Hij werd aldaar begraven en een jaar later kwam er op zijn graf een monument dat gemaakt werd door de gekende Gentse beeldhouwer Louis Mast.

10 Augustus 1920

Geboorte van Pierre Kluyskens.

Zie “Ghendtsche Tydinghen” - 2002 - N° 6 - pp 377-379

10 Augustus 1924

Dood van Ernest Van Wesemael.

Hij werd geboren op 3 Januari 1854.

Van zijn 14e tot zijn 23e was hij bij het leger waar hij het bracht tot sergeant-

majoor.

Hij trad in dienst bij de Gentse politie op 29 Januari 1877. Hij was Hoofdcommissaris van 1888 tot 1915 wanneer de Duitsers hem aanhielden. Hij werd vooral bekend wegens het feit dat hij in 1899 het systeem invoerde van de politiehonden.

10 Augustus 1988

Dood van Ignace De Sutter.

Deze priester, componist en muziekpedagoog werd te Gent geboren op 5 Juli 1911. Hij componeerde vele liederen en schreef een “Inleiding tot het muziekbesluisteren.”

11 Augustus 1556

Keizer Karel, door jicht geplaagd, komt in een draagstoel aan in Gent. De Gentenaars die de aankomst van de Keizer bijgewoond hadden in 1540, toen hij naar hier kwam om op een onverbiddelijke wijze en met koude doeltreffendheid een einde te stellen aan de opstand en maatregelen te treffen om een herhaling ervan voor altijd onmogelijk te maken, en die hem nu - 16 jaar later - zagen aankomen, zullen wel moeilijk hun ogen kunnen geloven. Er was inderdaad geen vergelijking mogelijk tussen de fiere 40-jarige Keizer op het hoogtepunt van zijn macht en het 56-jarige wrak dat nu binnengebracht werd. “Den elfden Ougste quam Carolus de de Keyserlycke Majesteyt in eene lytière met schoonen state binnen der stede van Ghendt, ende was ghelogiert binnen ‘t huus van mynheer van Wackene, hoochballiu.”

In 1549 reeds, toen Karel hier zijn zoon Filips kwam voorstellen aan de bevolking van zijn geboortestad en hem naar aloud gebruik deed inhuldigen als Graag van Vlaanderen, was het hen opgevallen dat hij niet meer de triomfator van vroeger was, maar een oude versleten man, gekweld door zorgen en ziekte, die de toekomst van zijn opvolger kwam voorbereiden.

In 1555 toen hij in Brussel afstand deed van de Nederlanden om ze toe te vertrouwen aan zijn zoon Filips, was het een door jicht geplaagde ouderling die nauwelijks nog kon gaan en bij het binnentreden van de zaal moest ondersteund worden door de Prins van Oranje.

Nu was hij voor een laatste maal naar Gent gekomen om er de akte op te stellen waarbij hij afstand deed van de Keizerlijke waardigheid. Daarvoor was hij afgestapt in het Hof van Wackene op de Poel. Enkele dagen later kwam ook Filips II aan, maar deze zou logeren “nevens de deur”, namelijk in het Hof van Fiennes. Ook de zusters van Keizer Karel, Eleonora van Oostenrijk en Maria

van Hongarije waren meegekomen.

Een paar weken later vertrok “zyne Keyselycke Majesteit uut de stede van Ghendt om te volcommen huer voyagie van Spangien.”

Buiten de stadspoorten gekomen zal de Keizer zich ongetwijfeld nog eens omgedraaid hebben en er zich bewust van geweest zijn dat het voor de laatste maal was dat hij de Drie Torens aanschouwde. De vloot die hem naar Estremadura zou brengen stond onder het bevel van zijn gastheer Adolf van Bourgondië, Heer van Wackene.

11 Augustus 1782

Plechtige opening van de Vauxhall. (Ook Wauxhall).

Deze feest-en concertzaal was gelegen op de hoek van de Coupure en de Hospitaalstraat, daar waar later het Blindenhuis kwam.

Daarachter lagen er uitgestrekte tuinen die in de zomer op Zondagavond verlicht werden. Het werd opgericht “op de wijze” van die van Brussel en van Amsterdam.

Men kon er dineren en souperen en in een prachtig verlichte zaal konden gezette Gentse burgers dansen of muziekkuitvoeringen beluisteren.

Men betaalde 14 stuivers entreegeld, maar daarvoor stonden er na middernacht kosteloos twee rijtuigen ter beschikking om de bezoekers naar huis te brengen.

Men sprak toen van een “lieu de réunion favori du high-life gantois.”

Het reglement bepaalde o.m. “men mag met geene degens ingaen en de Livrijknechten, zelfs betalende, zullen niet toegelaten worden.”

Het is van uit de tuinen van de Vauxhall dat Blanchard op 19 November 1785 opsteeg met zijn luchtballon en in 1815 gaf St-Cecilia er een concert ten bate van de gewonden van de slag van Waterloo.

De Vauxhall verdween kort na 1830.

11 Augustus 1826

Dood van Karel Broeckaert.

Deze publicist werd hier geboren op 22 Mei 1767.

Hij was redacteur van het weekblad “De Sysse-Panne ofte den Estaminé der Ouderlingen” en van de “Briefwisseling tusschen vader Gys en verscheide andere geleerde persoonen van zynen Tyd”. Ook nog “Dagelyks Nieuws van Vader Roeland”.

Het gekende, in het oud Gents dialect geschreven, boek “Jelle en en Mietje” is eveneens van zijn hand.

11 Augustus 1911

Dood van Theo Swarts.

Zie "Ghendtsche Tydinghen" - 2001 - N° 2 - pp 111-112.

11 Augustus 1913

Opening van het Postkantoor Gent-Zuid.

Hugo Collumbien

DANK AAN DE MILDE SCHENKERS

Het bestuur van het Documentatiecentrum dankt van harte de personen en instellingen die ook in 2005 onze collectie verrijkten met:

Wij danken tevens de personen die ons hielpen met:

Baert André, Zaffelare (AR/AV/TS); Bassier-De Jaeghere Michel en Mauricette, Sint-Amandsberg (AR/TS); Beke Jozef, Sint-Amandsberg (AR/BK/TS); Beke-Gatzen Paul en mevrouw, Gent (BK/TS); Boddaert Lucy, Sint-Amandsberg (AR); Broeders van Onze-Lieve-Vrouw van Oostakker, Oostakker (AR); Buysse-Buyle Leonce en Palmyre, Wachtebeke (AR/TS); Carchon Marc, Melle (AR); Christelijke Gemeente van de Getuigen van Jehovah, Gentbrugge (BK/TS); Collumbien Hugo, Sint-Amandsberg (AR/AV/TS); Corrijn-Baert Philippe en Hilde, Mendonk (TS); Debersaques Lucien, Destelbergen (AR/BK); De Bleecker Maurice, Gentbrugge. (BK); Deckers Louis, Gent (AR/TS); De Coninck André, Oostakker (BK); De Corte Oscar, Sint-Amandsberg (AR/TS); De Fleurquin Dirk, Sint-Amandsberg (nalatenschap Erik Schepens) (AR/AV/BK/TS); De Grauwe-Van Hoyeweghen J., Sint-Amandsberg (AR); De Groote - Valcke Roger en Rachel, Oostende-Zandvoorde (AV/BK); De Leu Albert, Wondelgem (AR); De Meulenaere Marcel, Merelbeke (TS); De Schepper A. , Evergem (AR); De Smet Elisabeth (Zuster Marthe), Gent (AR/AV/BK); De Smet Marie- Jeanne, Sint-Amandsberg (AR/AV/BK/TS); Devriese Luc, Gent (AR/BK); De Vos Hubert, Sint-Amandsberg (AR/TS); D'haen Paula, Sint-Amandsberg (AR); D'haen Suzanne, Sint-Amandsberg (BK); Dhuyvetter Imelda, Gent (AR/BK); Dienst Monumentenzorg Gent (AV/BK/TS); Dienst Toerisme, Gent (AV); Dierick Etienne, Oostakker (BK/TS); Discart Jacques, Sint-Amandsberg (AR/AV /BK/TS); Ediers Beatrijs, Sint-Amandsberg (AR/AV); Eggermont Angèle, Gent (AV/BK/TS/UM); Elderweirdt Leon, Gent (AR/TS); Evrard A., Gent (BK/TS); Gevaert - De Groote Louis en Miet, Destelbergen (AR/AV/BK/TS/UM); Haeseryn René, Sint-Amandsberg (AR/BK/TS); Hapow Nina, Gent (AR/AV/BK); Hellin Denise, Gentbrugge (BK/TS); Hesters Paul, Wachtebeke (AV); Heye-Baert Ronny en Mieke, Zaffelare (TS); Kadoc, Leuven (BK); KSA Reinaert, Sint-Niklaas (BK); Kunsthal Sint-Pietersabdij, Gent (AV);

Lambein W., Merelbeke (TS); Lammens Anny, Sint-Denijs-Westrem (AV); Lavrillé Jacques, Gent (BK); Maes André, Sint-Amandsberg (AR/AV/BK) ; Maes David, Drongen (AR); Mariman Annie, Dendermonde (BK); Mattens Danny, Sint-Amandsberg (AR/ AV/ BK/ TS); Minnaert L., Lochristi (BK); Moons Mia (BK); Moreau Roger, Gent (AR/BK/TS); Nimmegeers-Van Loo Leopold en Denise, Lokeren (TS); Parochie H. Kerst, Gent (BK); Poelman Gaston, Gent (AV); Poelman Roger, Sint-Amandsberg (AR/BK/TS/UM); Provincie Oost-Vlaanderen, Dienst Monumentenzorg en Cultuurpatrimonium (BK); Puttevils Christian, Gent (AR); Reynebeau Oscar, Sint-Amandsberg (AR); Sarteel Diane, Gent (AR/TS); Slosse Herman, Gent (AR): Sorgeloose Christiane, Sint-Amandsberg (AR); Sorgeloose-Sybers Denise, Sint-Amandsberg (AR/TS); Spynchaert Stefan, Sint-Amandsberg (TS); Stad Gent, Dienst Kunsten (BK); Stevens-Caese Gerda, Gentbrugge (BK/TS); Tuytschaever Roger, Gent (AR/AV); Vandaele André, Sint-Amandsberg (AR/AV); Vande Castele Lieve (BK); Vander Straeten Marcel, Gent (AR/TS); Van de Walle, apotheek (Sint-Amandsberg) (AR); Van Hee André, Sint-Amandsberg (AR/BK); Van Hoecke Antoinette, Sint-Amandsberg (AR); Van Huffel Roger, Sint-Amandsberg (BK); Van Renterghem-Verheedt Norbert en Jeanine, Zaffelare (TS); Van Wassenhove Raymond, Sint-Amandsberg (AR/BK/UM); Van Wesemael Willy, Gent (AV/AR/BK); Van Winckel Christiane, Gent (AR/BK); Verbeke André, Gent (AR/AV/BK); Vermeulen-Vervae Etienne en Rita, Moerbeke-Waas (AR/TS); Verplancke Julia, Sint-Amandsberg (AR/AV/BK/TS); Vervae Marc - De Decker Hilde, Zaffelare (AR/BK); Vervae Norbert - Poppe Andrea, Zaffelare (AR); Vervae-Nimmegeers Bert en Agnes, Zaffelare (AR/AV/BK/TS/UM); Vlaamse Culturele Kring Sluizeken-Muide, Gent (BK); Vlaminck Gaston, Sint-Amandsberg (AR/AV/TS); Wautier Kristel, Lochristi (AR); Zusters van Liefde, provinciaal, Gent (UM).

Deze lijst werd afgesloten op 31 december 2005. Wij hopen alle gegevens zo spoedig mogelijk ter beschikking te kunnen stellen van onze bezoekers.

Bert Vervae

VERKOOP VAN DUBBELS EN AFGESCHREVEN BOEKEN

In de loop van meer dan 30 jaar bleven in ons Documentatiecentrum vele honderden boeken en tijdschriften bewaard, die niet met ons werkgebied te maken hebben en die beter verwijderd worden. In principe beperken we ons immers tot datgene wat kan bijdragen tot de kennis en geschiedschrijving van Gent en de Oost-Oudburg, de omliggende gemeenten, Oost-Vlaanderen. Daarnaast zijn er uiteraard werken van algemene geschiedenis over een bredere regio en thema's als de wereldoorlogen, de Vlaamse Beweging, de begijnenbeweging en andere informatie waarnaar ook bij ons veel vraag is en die bijdragen tot de kennis van onze plaatselijke geschiedenis. Maar een massa boeken, fictie en non-fictie, betekenen voor de werking een ongebruikte overlast, doch zijn wellicht gezocht door andere geïnteresseerden. Hetzelfde geldt voor een massa dubbels: in principe houden we één dubbel van wat ons direct aanbelangt, maar van sommige tijdschriften, zoals Vlaamse Stam of Oost-Vlaamse zanten of bepaalde boeken hebben we vele exemplaren. Daarom organiseren we een grote verkoop op zaterdag 27 en zondag 28 mei van 10 tot 16 u. in de lokalen van het documentatiecentrum, Convent Engelbertus, Groot Begijnhof 46 Sint-Amandsberg.

Onze leden willen we een extra aanbieden: zij krijgen de kans om reeds als eersten vooraf te komen op vrijdag 26 mei van 17 tot 20 u. Alles wordt verkocht aan zeer "democratische" prijzen ten bate van de aankoop van ontbrekende werken.

Bert Vervae

BIBLIOGRAFIE

Een tijdje geleden reeds verscheen “Gent verlicht. Het Lichtplan: Bouwsteen voor een feërieke stad.”

Daarin wordt duidelijk dat de verlichting van onze monumenten en interessante stadsdelen op een uitstekende wijze gerealiseerd werd en alle lof verdient. Meer dan 50 mooie foto’s bewijzen dit.

Het zou zeker de moeite lonen een wandeling “Gent bij nacht” uit te stippen, een toeristische troef die ook menige Gentenaar zou kunnen bekoren.

Het is niet alleen een fotoboek, men komt er ook een artikel in tegen over “De Geschiedenis van de Gentse openbare verlichting” en een eerder technisch artikel over het concept van het lichtplan.

Naast de Nederlandse tekst staat een Engelse vertaling. In dit verband had een Franse en Duitse samenvatting misschien wel op zijn plaats geweest.

Het boek heeft een formaat van 27 x 24 cm., telt 96 bladzijden en kost 32 Euro (1.291 fr.)

Niet in de boekhandel, uitsluitend te koop in de St-Pietersabdij en in het Stadswinkeltje aan het Zuid.

Bij AMSAB verscheen “Een mens leeft niet van brood alleen”. Bouwstenen voor een culturele arbeidersgeschiedenis. (1800-1940).

In dit boek bestuderen 9 onderzoekers uit verschillende disciplines de cultuur van de arbeiders. Zij trachten te antwoorden op de vraag: “Heeft er zoiets als “arbeiderscultuur” bestaan?”

Het is dus geen specifiek Gents boek, maar het bevat wel een belangrijk hoofdstuk over “De feuilletonroman in het dagblad “Vooruit”: een peiling naar het lecturaanbod in een socialistische krant. (1884-1914).

Dit boek heeft een formaat van 21 x 27 cm., telt 304 bladzijden en kost 35 Euro (1.412 fr.) Te bekomen bij het AMSAB - Bagattenstraat 174 te 9000 Gent. Tel. 09-233.67.11.

Bij Snoeck verscheen “De speler en de stop”. Tweehonderd jaar theater in Gent. Voor sommigen zal de inhoud niet volledig beantwoorden aan de verwachtingen omdat verreweg het grootste deel van dit boek gewijd is aan het hedendaags theater. Men had waarschijnlijk veel meer kunnen vertellen aan wat er aan voorafging.

Het is alleszins een boek geworden van 255 bladzijden met meer dan 100 foto’s. Formaat: 17 x 24 cm. Prijs: 36 Euro (1.452 fr.)

Hugo Columbien

LEZERS SCHRIJVEN ONS

Van de heer Arthur De Decker ontvingen wij volgend schrijven:

Met veel belangstelling las ik GT, nr. 1, 2006 met daarin de bijdrage van Dr. RAC van Driessche: Hommage aan schepen Napoleon De Pauw, p. 35-40.

Daarin staan o.a. de volgende betwistbare feiten:

- Napoleon De Pauw aanschouwde het levenslicht in 1800 en niet in 1880.
- Zijn moeder Sofie Bauwens is de zuster van Lieven Bauwens, wat dus niet kan gezegd worden van zijn schoonmoeder Marie-Antoinette van Damme. Dit blijkt niet uit de tekst.
- De auteur beweert dat hij op 28/07/1828 trouwde. Volgens Kathleen Devolder, “Gij die door ‘t volk gekozen zijt... De Gentse gemeenteraad en haar leden 1830-1914”, verhandelingen MGOG XX, p. 298, moet dit 26/02/1828 zijn. Wie heeft gelijk?
- De schoonvader is Pierre Van Huffel waarvan mocht gezegd worden dat deze gemeenteraadslid van Gent was tussen 1817 en 1824.
- Napoleon De Pauw had drie zoons (Napoleon Bernard, Napoleon en Frederik Willem). Zeggen dat Napoleon de enige zoon was klopt dus niet.

Voor de rest een zeer interessant artikel.

GÊNSCHE PRÂOT

Den bregadier Bake es de kwâosten azent van police van Gent. Das ès îene, zegge de meinsche, die op zijn tîene nie en lâot terte.

Op ne zondagaovend stond hij op de Kijter te blaoze van d'hitte.

Bertse de zangboer zag d'hem stâon in kwam recht op hem af.

- Pardon, bregadier, zeid hij ezûu mee zijn hoedse in zijn hadn, zoede mij aos 't u belieft nie keune zegge hoe laote dat al es?

- Toet, zei Bake, hij trok zijn harlozen uit: 't Es nu zuust achte, zeid hij.

- Goed, bregardier, zei Bertse, wel bedankt; ge meugt ten tiene mijn botte kusse... in Bert was Wig.

- Potverdomme! riep den bregardier, wade! in hij sprong er achter. Hêwd hem! Hêwd hem! riep hij tege de meinsche; mâor Bertse was al verre un ander straten in.

Aan de hoek gekome liept den bregardier bots op den azent Speurgâol.

- Awèl! zei Bake t'enden âosem, hêdde mij nie hûure roepe?

- Wat schilt er, bregardier? vroeg den andere.

- Wa dat er schilt? Ginter, diene krome laber; hij vrâog mij hoe laote dat es; 'k zeg hem g'hîel beleeft: Achte, in hij zeg mij da 'k ten tiene zijn botte mag kusse...

- G'hêt nog twîe ure tijd, bregardier, zei den andere, ge moet u ezûu in 't zwîet niet luupe...